

Маблаггузори
Иттиҳоди Аврупо

Идораи ҳуқуқи Инсон ва
Риояи Қонуният
Bureau of Human Rights and
Rule of Law
Бюро по правам человека
и соблюдению законности

ИДОРАИ ҲУҚУҚИ ИНСОН ВА РИОЯИ ҚОНУНИЯТ

ТАВСИЯҶО ДОИР БА ТАКМИЛИ АСОСҶОИ ҚОНУНГУЗОРӢ ДАР СОҶАИ ТАНЗИМИ СОҶИБКОРИИ ИҶТИМОӢ ДАР ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН

«СПИН Плюс
«SPIN Plus»

ДУШАНБЕ-2026

**ТАВСИЯҲО
ДОИР БА ТАКМИЛИ АСОСҲОИ ҚОНУНГУЗОРӢ
ДАР СОҲАИ ТАНЗИМИ СОҲИБКОРИИ
ИҶТИМОӢ
ДАР ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН**

*барои намояндагони мақомоти ҳокимияти қонунгузор
ва иҷроияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, инчунин доираҳои
илмӣ, бахшҳои ҷамъиятӣ ва хусусӣ*

ш. ДУШАНБЕ – с. 2026

УДК ТДУ 342.71 (575.3)
ББК ТКБ 67. 99 (2) 91 (2Точик)
Ш Т-14

Тавсияҳои қонунгузори мазкур доир ба ташаккули сиёсати самаранок ва кӯмаки ҳуқуқи рушди соҳибқори иҷтимоӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои намояндагони мақомоти ҳокимияти қонунгузор ва иҷроияи кишвар, инчунин ҷомеаи илмӣ ва академӣ ва намояндагони бахшҳои ҷамъиятӣ ва хусусие, ки дар рушди ин самт дар Ҷумҳурии Тоҷикистон манфиатдоранд, пешбинӣ шудаанд.

ш. Душанбе. июли с. 2026. - 54 сах.

Муаллифон: **Сатторов Ф.**
 Зокирова Н.
 Усманова М.
 Ҷураева Т.

Наирияи мазкур дар доираи лоиҳаи «Тавсеаи имкониятҳои насли нав: роҳбарии ҷавонон, табдили рақамӣ ва ислоҳоти ҳуқуқӣ барои ҷомеаи шахрвандии фарогир ва устувор дар Тоҷикистон», ки аз ҷониби Иттиҳоди Аврупо маблаггузорӣ гардида, аз ҷониби созмони ҷамъиятии «Идораи ҳуқуқи инсон ва риояи қонуният» дар ҳамкорӣ бо созмони ҷамъиятии «СПИН-Плюс» ва созмони ҷамъиятии «Илмхона» амалӣ карда мешавад, омода ва нашр шудааст.

Мундариҷаи наирияи мазкур танҳо масъулияти созмони ҷамъиятии «Идораи ҳуқуқи инсон ва риояи қонуният» буда, дар ҳеҷ сурат наметавонад ҳамчун инъикоскунандаи мавқеи Иттиҳоди Аврупо арзёбӣ гардад.

Иттиҳоди Аврупо аз 27 давлати узв иборат аст, ки тасмим гирифтаанд дониш, захираҳо ва сарнавишти худро тадриҷан муттаҳид созанд. Онҳо дар тӯли 50 соли раванди тавсеа, бо ҳифзи гуногуниҳои фарҳангӣ, зоҳир намудани таҳаммулпазирӣ ва кафолати озодии шахс, якҷоя минтақаи субот, демократия ва рушди устуворро ба вуҷуд оварданд.

Иттиҳоди Аврупо омода аст дастовардҳо ва арзишҳои худро бо кишварҳо ва халқҳои берун аз ҳудуди худ мубодила намояд. Бо ин мақсад, Иттиҳоди Аврупо аз соли 1992 дар Тоҷикистон фаъолият намуда, барои рушди кишвар ҳар сол ба маблағи тақрибан 35 миллион евро мусоидат мерасонад. Комиссияи Аврупо мақоми иҷроияи Иттиҳоди Аврупо мебошад.

*Ҳамаи ҳуқуқҳо тибқи қонунгузорӣ дар бораи ҳуқуқи муаллиф
ҳифз шудаанд. Тавсияҳои мазкурро ба шартӣ ҳатман истинод
овардан ба ин нашрия метавон нусхабардорӣ ва истифода
намуд.*

ISBN

© с. 2026

Муқаддима

Қабул ва моҳи январи соли 2025 мавриди амал қарор гирифтани Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи соҳибкории иҷтимоӣ» таҳти рақами № 2119 марҳилаи муҳим дар ташаккули заминаи меъёрии ҳуқуқие гардид, ки ба рушди соҳибкории дорои тамоюли иҷтимоӣ дар кишвар равона шудааст. Интизор мерафт, ки қонуни мазкур ба воситаи асосии ҳавасмандгардонии бахши соҳибкории иҷтимоӣ табдил ёфта, барои ниҳодинасозии (институтсионалӣ) он шароити мусоид фароҳам меорад ва афзоиши устувори шумораи корхонаҳои иҷтимоиро таъмин менамояд. Аммо бо гузашти қариб якуним сол аз мавриди амал қарор гирифтани қонун маълум мегардад, ки иқтидори он амалӣ нашудааст. Қонун натавонист ҳамчун омили таҳрикдиҳандаи рушди босуръати бахш амал кунад ва сатҳи пешбинишудаи ҷалби соҳибкоронро ба фаъолияти дорои тамоюли иҷтимоӣ таъмин намояд. Рукуди механизмҳои ҳуқуқии пешбинишуда, инчунин афзоиш наёфтани шумораи субъектҳои соҳибкории иҷтимоӣ ба мушоҳида мерасад.

Аз нуктаи назари таҷрибаи байналмилалӣ арзёбии таъсири санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ, муҳлати аз замони мавриди амал қарор гирифтани қонун сипаришуда барои гузаронидани таҳлили ибтидоии самаранокии он кофӣ мебошад. Чунин арзёбӣ имкон медиҳад, ки мушкilotи ҳам низомманд (системавӣ) ва ҳам ҷузъии танзими ҳуқуқӣ муайян гардида, инчунин омилҳои боздорандаи рушди бахш мушаххас карда шаванд.

Дар робита ба ин, дар доираи амалисозии муқаррароти моддаи 81 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ» аз 30.05.2017, № 1414, ки ба масъалаҳои мониторинги татбиқи санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ пас аз қабули онҳо бахшида шудааст, бо мақсади таъмин намудани мақомоти ҳуқуқэҷодкунанда бо иттилооти зарурӣ доир ба раванди татбиқи онҳо ва мусоидат ба тақмили минбаъдаи қонунгузорӣ, раванди таҳлили татбиқи қонуни мазкур оғоз карда шуд.

Созмони ҷамъиятии «Идораи ҳуқуқи инсон ва риояи қонуният», ки дар таҳияи қонуни мазкур фаъолона иштирок кардааст, кӯшиш намуд арзёбии мавридии амалияи татбиқи он ва самаранокии муқаррароти ҳуқуқии дар он дарҷгардидаро анҷом диҳад. Кори мазкур ба муайян намудани монеаҳои асосии ҳуқуқӣ ва ниҳодие (институтсионалӣ) равона гардид, ки ба татбиқи самаранокии меъёрҳои он ҳалал мерасонанд.

Ҳамзамон, дар шаҳрҳои Душанбе ва Хучанд бо намоёндогони бахшҳои ҷамъиятӣ ва хусусӣ, инчунин доираҳои дахлдори илмӣ кишвар машваратҳои васеъ баргузор карда шуданд. Дар раванди арзёбӣ ба омилҳои, ки ба ташаббуси соҳибкорӣ дар соҳаи иҷтимоӣ таъсири боздоранда мерасонанд, аз ҷумла мураккабии расмиёт ва меъёрҳо, инчунин маҳдуд будани тадбирҳои дастгирии давлатӣ, таваҷҷуҳи махсус зоҳир карда шуд.

Дар натиҷаи арзёбии гузаронидашуда меъёрҳо ва механизмҳои мушаххасе муайян гардиданд, ки ё таъсири зарурии ҳавасмандкунандаро барои таъсис ва рушди корхонаҳои иҷтимоӣ таъмин намеkunанд ё, баръакс, монеаҳои иловагии маъмурӣ, ҳуқуқӣ ва иқтисодӣ ба вучуд меоранд.

Брошюраи мазкур натиҷаи таҳлили гузаронидашуда буда, ба таҳияи тавсияҳои асоснок ҷиҳати тақмили қонунгузори амалкунанда равона шудааст. Ҳадафи он мусоидат ба ташаккули экосистемаи нисбатан самаранок, шаффоф ва ҳавасмандкунандаи соҳибкории иҷтимоӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон бо дарназардошти заминаи миллии иҷтимоӣ ва иқтисодӣ ва ҳуқуқӣ мебошад.

I. Тартиби ба даст овардани мақоми субъекти соҳибкории иҷтимоӣ

Масъалаи соҳиб шудан ба мақоми субъекти соҳибкории иҷтимоӣ бо ду моддаи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи соҳибкории иҷтимоӣ», № 2119, аз 2 январи соли 2025 танзим карда мешавад. Аз ҷумла, моддаи 14 тартиби ба даст овардани мақоми субъекти соҳибкории иҷтимоиро муқаррар менамояд, дар ҳоле ки моддаи 20 механизми додани ин мақомро тавассути ворид намудан ба феҳристи дахлдори соҳавӣ муайян мекунад. Ҳамин тариқ, моддаҳои 14 ва 20 дар маҷмӯъ механизми ягонаи ниҳодинасозии соҳибкории иҷтимоиро муқаррар намуда, тартиби эътирофи субъект, пайдо шудани мақом ва тасдиқи давлатии онро муайян мекунад. Айни замон муқаррароти моддаҳои зикршуда ба таври зерин ифода ёфтаанд:

Моддаи 14. Ба даст овардани мақоми субъекти соҳибкории иҷтимоӣ

Мақоми корхонаи иҷтимоӣ ё соҳибкори иҷтимоӣ аз лаҳзаи ба феҳристи дахлдори давлатии корхонаҳои иҷтимоӣ ва соҳибкорони иҷтимоӣ ворид намудани шахси воқеӣ ё ҳуқуқӣ ба даст оварда мешавад..

Моддаи 20. Феҳристи субъектони соҳибкории иҷтимоӣ

- 1. Феҳристи субъектони соҳибкории иҷтимоӣ маълумотро оид ба шахсони воқеӣ ва ҳуқуқии бақайдгирифташуда, ки дар соҳаи соҳибкории иҷтимоӣ фаъолият анҷом медиҳанд, дар бар мегирад.*
- 2. Пеишбурди феҳристи субъектони соҳибкории иҷтимоӣ дар ҳомилҳои электронӣ (магнитӣ) ва коғазӣ анҷом дода мешавад. Дар сурати гуногун будани маълумоти дар ҳомилҳои коғазӣ ва электронӣ мавҷудбуда, маълумоти дар ҳомилҳои коғазӣ мавҷудбуда асосӣ ҳисобида мешавад.*
- 3. Маълумоти дар феҳристи субъектони соҳибкории иҷтимоӣ мавҷудбуда озод ва дастраси умум мебошад, ба истиснои*

маълумоти махфӣ, маълумоти дорои сирри тиҷоратӣ ва сирри дигари бо қонун ҳифзшаванда.

4. Феҳристи субъектони соҳибкории иҷтимоӣ қисми таркибии Феҳристи ягонаи давлатии шахсони ҳуқуқӣ ва соҳибкорони инфиродӣ мебошад, ки тартиби пешбурди онро мақоми ваколатдори давлатӣ дар соҳаи бақайдгирии давлатии шахсони ҳуқуқӣ ва соҳибкорони инфиродӣ муайян менамояд.

Шарҳи мушкилот:

Таҳлили муқаррароти зикршудаи қонун нишон медиҳад, ки мақоми субъекти соҳибкории иҷтимоӣ танҳо аз лаҳзаи ворид намудани он ба феҳристи давлатӣ пайдо мешавад. Маҳз сабт дар феҳрист далели ҳуқуқие мебошад, ки пайдо шудани қобилияти махсуси ҳуқуқӣ ва ҳуқуқ ба ҷораҳои дастгирии давлатиро ба он вобаста менамояд.¹ Ҳамзамон, аз нигоҳи мантиқӣ метавон хулоса намуд, ки раванди соҳиб шудан ба мақом тавассути пешниҳоди аризаи дахлдор амалӣ мегардад. Дар ин ариза довталаб бояд ҳадди ақал меъёрҳо ё асосҳоеро нишон диҳад, ки мутобиқи онҳо барои гирифтани мақоми мазкур даъво дорад. Чунин хулоса аз муқаррароти қисми 1 моддаи 12 бармеояд, ки тибқи он мақоми ваколатдори давлатӣ дар соҳаи бақайдгирии давлатии шахсони ҳуқуқӣ ва соҳибкорони инфиродӣ дорои ваколати баррасии аризаҳои шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ оид ба ворид намудан ба феҳристи субъектҳои соҳибкории иҷтимоӣ мебошад. Яъне, аз муқоисаи мазмуни қисми 1 моддаи 12 ва моддаи 14 бармеояд, ки мақоми ваколатдор ворид намудан ба феҳристро ба таври худкор ва танҳо дар асоси «пешниҳоди ариза» анҷом намедиҳад, чунон ки дар назари аввал чунин менамояд. Баръакс, он аризаи пешниҳодшударо баррасӣ намуда, аз рӯи он қарори дахлдор қабул мекунад. Ин, дар навбати худ, мавҷуд будани ваколати мақоми мазкур дар муносибдонӣ (мустакिला қабул кардани қарор), аз ҷумла ҳуқуқи рад намудани воридкунӣ ба феҳристро пешбинӣ менамояд. Ҳамин тарик, моддаи 14 аз ҷиҳати мазмун

¹ Моддаи 26

хеле маҳдуд баён гардидааст: он танҳо принципи соҳиб шудан ба мақомро тавассути ворид намудан ба феҳрист муқаррар мекунад, вале ҷанбаҳои муруфиавии онро шарҳ наmedиҳад. Ин ҳолат аз нуқтаи назари мантиқи ҳуқуқӣ ва талаботи қонунгузорӣ, ки дар моддаҳои 8 ва 40 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ» тахти рақами №1414² инъикос ёфтаанд, қобили қабул нест. Бояд зикр намуд, ки моддаҳои мавриди баррасӣ воқеан тартиби соҳиб шудан ба мақоми субъекти соҳибкории иҷтимоиро муайян намекунад. Инчунин тартиби пешниҳод ва баррасии аризаҳо, асосҳои рад намудан³, тартиби шиқоят қардан⁴ ва масъалаҳои дигари марбут ба он номуайян боқӣ мемонанд, ҳарчанд аз нигоҳи мантиқӣ чунин танзим бояд маҳз дар ҳамин фасли қонун пешбинӣ мегардид. Ҳамзамон, ҷанбаҳои мазкур дар дигар моддаҳои қонун низ инъикос наёфтаанд. Чунин вазъ номуайянии ҳуқуқӣ ва монеаҳои маъмуриро ба вуҷуд оварда, ҳатари татбиқи шакли қонун ва коррупсияро зиёд менамояд.⁵

² Қонуни №1414, моддаи. 8. Талаботи умумӣ нисбат ба санади меъёрии ҳуқуқӣ

Талаботи умумӣ нисбат ба санади меъёрии ҳуқуқӣ аз инҳо иборатанд:

- таҳия ва қабули санади меъёрии ҳуқуқӣ бо дарназардошти принципҳои асосии фаъолияти ҳуқуқзодқунӣ ва техникаи ҳуқуқзодқунӣ, ки Қонуни мазкур пешбинӣ намудааст;

- сифатнокии санади меъёрии ҳуқуқӣ ҳамчун заминаи самаранокии танзими ҳуқуқӣ;

Қонуни №1414б, Моддаи 40. Талаботи умумии техникаи ҳуқуқзодқунӣ нисбат ба санади меъёрии ҳуқуқӣ

1. Санади меъёрии ҳуқуқӣ бояд мутобиқати дохилӣ дошта, аз рӯи мантиқ тартиб дода шавад ва ба техникаи ҳуқуқзодқунӣ ҷавобгӯ бошад.

³ “Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон № 436 дар бораи экспертизаи зиддикоррупсионии санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ ва лоиҳаҳои санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ”.

Моддаи 5. Омилҳои ба вуҷуд оварандаи коррупсия

- васеъ будани доираи ваколатҳои додашуда - мавҷуд набудан ё номуайянии муҳлатҳо, шартҳо ё асосҳои қабули қарор, тақрор шудани ваколатҳо дар байни мақомоти давлатӣ, мақомоти худидорақунии шаҳрак ва деҳот (шахсонӣ мансабдори онҳо);

⁴ Бояд зикр намуд, ки масъалаи шиқоят қардан нисбат ба қарори мақоми ваколатдор танҳо дар ҳолати бекор қардани мақоми қаблан гирифташудаи корхонаи иҷтимоӣ ё соҳибқори иҷтимоӣ дар доираи қисми 5 моддаи 24 инъикос ёфтааст. Аммо тартиби шиқоят қардан нисбат ба радди додани мақом дар марҳилаи иҷтимоии соҳиб шудан ба он умуман пешбинӣ нагардидааст

⁵ «Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон № 436 дар бораи экспертизаи зиддикоррупсионии санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ ва лоиҳаҳои санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ»

Моддаи 5. Омилҳои ба вуҷуд оварандаи коррупсия

- мавҷуд набудан ё нопуրрағии расмиёти маъмурӣ - мавҷуд набудани тартиби амалисозии ҳаракатҳои муайян ё ҷузъиёти онҳо аз ҷониби мақомоти давлатӣ, мақомоти худидорақунии шаҳрак ва деҳот (шахсонӣ мансабдори онҳо);

- меъёрҳои имконияти сӯйистифода намудани ҳуқуқро аз ҷониби мақомоти давлатӣ, мақомоти худидорақунии шаҳрак ва деҳот ё шахсонӣ мансабдори онҳо ба вуҷуд оваранда - мавҷуд набудани тартиботи аниқӣ амалисозии ҳуқуқҳои шахсонӣ воқеӣ ва ҳуқуқӣ;

Тавсияҳо оид ба такмилдиҳӣ:

Бо мақсади баланд бардоштани самаранокии танзими ҳуқуқӣ ва фароҳам овардани муҳити мусоид барои рушди соҳибкории иҷтимоӣ муқаррароти моддаҳои 14 ва 20 ба мушаххасгардонии низомнок (системавӣ) ниёз доранд. Дар *моддаи 14* номгӯии муқаммали ҳуҷҷатҳо бо риояи принципи то ҳадди ақал кам намудани шумораи онҳо бояд муқаррар карда шавад. Танҳо маълумоте бояд дархост карда шавад, ки дар ихтиёри давлат қарор надорад, маълумоти боқимонда бошад, бояд тавассути ҳамкории электронии байниидоравӣ дастрас карда шавад.

- ✓ Мухлати дақиқи баррасии аризаҳо (*масалан, на зиёда аз 10 рӯзи корӣ*) бояд муқаррар гардида, принципи *«ризоияти хомӯшона»* ҷорӣ карда шавад, ки тибқи он дар сурати дар муҳлати муқарраргардида қабул нагардидани қарор, аризадиҳанда ба феҳрист воридшуда ҳисобида мешавад.
- ✓ Ин имкон медиҳад, ки эҳтимоли кашол додани расмиёт маҳдуд гардида, фишори маъмурий коҳиш дода шавад ва хавфҳои коррупсионӣ бартараф карда шаванд.
- ✓ Расмиёти бақайдгирӣ бояд пурра рақамикунонида шавад. Пешниҳод ва баррасии аризаҳо бояд тавассути портали электронии хизматрасониҳои давлатӣ, бе зарурати муроҷиати шахсӣ, анҷом дода шавад. Ба шартӣ таъмини ҳифзи дахлдори маълумот, сабти электронӣ дар феҳрист бояд афзалият дошта бошад.
- ✓ Қонун бояд номгӯии муқаммали асосҳои рад намудани воридкунӣ ба феҳристро пешбинӣ намояд. Рад намудан танҳо бо сабабҳои бевосита муқарраргардида (*нодуруст будани маълумот, мутобиқат накардан ба меъёрҳо ва ғайра*) иҷозат дода шуда, бояд дар шакли хаттӣ асоснок ба расмият дароварда шавад.
- ✓ Тартиби маъмурий ва судии шикоят қардан нисбат ба қарорҳои мақоми ваколатдор, аз ҷумла қарорҳо дар бораи рад намудан ва хориҷ қардан аз феҳрист, бояд бевосита муқаррар карда шавад, ки ин кафолатҳои ҳуқуқи аризадиҳандагонро тақвият медиҳад.

- ✓ Бо мақсади баланд бардоштани эътимод бояд дастрасии кушодаи онлайнӣ ба феҳрист бо имконияти санҷидани мақоми субъектҳо таъмин карда шавад. Ин шаффофиятро баланд бардошта, хавфи сӯиистифодаро коҳиш медиҳад.
- ✓ Ҳамзамон, чорӣ намудани механизми тасдиқи даврии мақом дар шакли сода мувофиқи мақсад мебошад, масалан, пешниҳоди ҳарсолаи эълумияи электронӣ дар бораи мутобиқат ба меъёрҳо⁶, бе гузаштани тақрорӣ расмиеи пурра.

Ҳамин тариқ, дар натиҷаи ҷамъбаст метавон қайд намуд, ки *моддаҳои 14 ва 20* дар маҷмуъ танҳо заминаи ҳуқуқии эътироф, танзим ва дастгирӣ соҳибкорӣ иҷтимоиро таъмин мекунанд. Аммо барои баланд бардоштани самаранокии қонун муқаррар намудани расмиеи дақиқи маъмурӣ, муҳлати баррасии аризаҳо, принципи *«ризоияти хомӯшона»*, афзалияти шакли электронии пешбурди феҳрист, дастрасии кушодаи онлайнӣ ба маълумот, санҷиши мунтазами мақом ва механизмҳои самараноки шикоят кардан мувофиқи мақсад мебошад.

Таҳрири навшудаи пешниҳодшаванда:

Моддаи 14. Тартиби ба даст овардани мақоми субъекти соҳибкорӣ иҷтимоӣ

1. *Шахси воқеӣ ё ҳуқуқӣ аз лаҳзаи ворид намудани маълумот дар бораи ӯ ба Феҳристи давлатии субъектҳои соҳибкорӣ иҷтимоӣ мақоми корхонаи иҷтимоӣ ё соҳибкори иҷтимоиро соҳиб мешавад.*
2. *Ворид намудан ба Феҳристи давлатӣ аз ҷониби мақоми ваколатдори давлатӣ дар соҳаи бақайдгирӣ давлатии шахсони ҳуқуқӣ ва соҳибкорони инфиродӣ дар асоси аризае, ки дар шакли электронӣ тавассути портали ягонаи хизматрасониҳои давлатӣ пешниҳод гардидааст, амалӣ*

⁶ Нигаред ба тавсияҳои онд ба фасли II «Меъёрҳои муқарраршуда барои машғул шудан ба фаъолияти соҳибкорӣ иҷтимоӣ».

карда мешавад.

3. Барои ворид намудан ба Феҳристи давлатӣ аризадиҳанда — шахси воқеӣ ё шахси ҳуқуқии тиҷоратӣ — дар шакли электронӣ огоҳинома дар бораи мутобикат ба меъёрҳои муқарраргардидаи соҳибқориҳои иҷтимоиро пешниҳод менамояд. Талаб намудани ҳуҷҷатҳои дигаре, ки дар ихтиёри мақомоти давлатӣ қарор доранд, иҷозат дода намешавад.
4. Барои ба Феҳристи давлатӣ ворид намудани иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ пешниҳод кардани ариза, нусхаи шаҳодатнома дар бораи бақайдгирии давлатӣ ба сифати иттиҳодияи ҷамъиятӣ, инчунин нусхаи оинномае, ки ба ҳалли мушкилоти гурӯҳҳои аз ҷиҳати иҷтимоӣ осебпазири аҳолии дар Қонуни мазкур муайянишуда равона гардидани мақсаду вазифаҳои иттиҳодияи ҷамъиятиро тасдиқ мекунад, кофӣ мебошад.
5. Қарор дар бораи ворид намудан ё рад кардани ворид намудан ба Феҳристи давлатии ҳамаи гурӯҳҳои аризадиҳандагон дар муҳлати на зиёда аз даҳ рӯзи корӣ аз рӯзи пешниҳоди ариза қабул карда мешавад.
6. Дар сурати аз ҷониби аризадиҳанда дар муҳлати муқарраргардида нагирифтани қарор, шахс ба таври худкор ба Феҳристи давлатӣ воридишуда ҳисобида мешавад, ба истиснои ҳолатҳое, ки бевосита дар Қонуни мазкур пешбинӣ шудаанд.
7. Рад кардани ворид намудан ба Феҳристи давлатӣ танҳо бо асосҳои зерин иҷозат дода мешавад: мутобикат накардан ба меъёрҳои муқарраргардидаи соҳибқориҳои иҷтимоӣ, пешниҳод намудани маълумоти дидаю дониста нодуруст ва мавҷуд будани манъи бевоситаи муқаррарнамудаи қонунгузорӣ.
8. Қарор дар бораи рад намудан бояд асоснок бошад ва асосҳои мушаххаси ҳуқуқиро дар бар гирад. Нисбат ба рад намудан бо тартиби маъмурий ва судӣ шикоят кардан мумкин аст.
9. Ворид намудан ба Феҳристи давлатӣ аз рӯзи ворид кардани сабти дахлдор ба субъект ҳуқуқ медиҳад, ки аз чораҳои дастгирии давлатии пешбининамудаи қонунгузорӣ

истифода барад.

**Моддаи 20. Феҳристи давлатии субъектони соҳибкори
иҷтимоӣ**

- 1. Феҳристи давлатии субъектҳои соҳибкори иҷтимоӣ низоми ягонаи давлатии иттилоотие мебошад, ки маълумотро дар бораи шахсони воқеӣ ва ҳуқуқии ҳамчун субъектҳои соҳибкори иҷтимоӣ эътирофшуда дар бар мегирад.*
- 2. Пешибурди Феҳристи давлатӣ аз ҷониби мақоми ваколатдори давлатӣ дар соҳаи бақайдгирии давлатии шахсони ҳуқуқӣ ва соҳибкорони инфиродӣ дар шакли электронӣ бо истифода аз низоми иттилоотии ҳифзшуда амалӣ карда мешавад.*
- 3. Феҳристи давлатӣ дар шакли электронӣ таъкил ва пеш бурда мешавад. Сабти электронӣ дар Феҳристи давлатӣ дорои эътибори афзалиятноки ҳуқуқӣ буда, манбаи ягонаи боэътимоди маълумот мебошад.*
- 4. Маълумоти дар Феҳристи давлатӣ мавҷудбуда, ба истиснои маълумоте, ки сирри тиҷоратӣ ё сирри дигари бо қонун ҳифзшавандаро таъкил медиҳад, кушода ва дастраси умум мебошад.*
- 5. Дастрасӣ ба маълумоти Феҳристи давлатӣ тавассути портали электронии расмӣ давлатӣ дар рӯзи вақти воқеӣ ва бе ситонидани маблағ таъмин карда мешавад.*
- 6. Феҳристи давлатӣ қисми Феҳристи ягонаи давлатии шахсони ҳуқуқӣ ва соҳибкорони инфиродӣ буда, дар асоси ҳамкориҳои электронии байнидоравӣ бо низоми дигари давлатии иттилоотӣ ҳамгиро карда мешавад.*
- 7. Ҳангоми тағйир ёфтани мақоми субъекти соҳибкори иҷтимоӣ маълумоти дар Феҳристи давлатӣ мавҷудбуда бояд ҳатман, сари вақт ва дар рӯзи вақти воқеӣ нав карда шавад.*
- 8. Асосҳои ворид намудан, рад кардани ворид намудан ва хориҷ намудан аз Феҳристи давлатӣ, инчунин тартиби ишқоят кардан нисбат ба қарорҳои мақоми ваколатдор бо Қонуни*

мазкур муқаррар карда мешаванд.

II. Меъёрҳое, ки барои машғул шудан ба фаъолияти соҳибкорию иҷтимоӣ муқаррар карда мешаванд

Талабот ва меъёрҳо барои гирифтани мақом ҷиҳати машғул шудан ба фаъолияти соҳибкорию иҷтимоӣ дар моддаҳои 17 ва 19 Қонуни мазкур муқаррар карда шудаанд. Ҳар ду модда меъёрҳои калидӣ мебошанд, ки шартҳои ҳамчун корхонаи иҷтимоӣ ё соҳибкорию иҷтимоӣ эътироф намудани субъектҳои муайян мекунанд. Онҳо асоси механизми додани мақоми махсусро ташаккул дода, моҳиятан ҳудуди ниҳоди соҳибкорию иҷтимоиро муайян менамоянд. Таҳрири амалкунандаи муқаррароти мазкур ба таври зерин ифода ёфтааст:

Моддаи 17. Талабот нисбат ба корхонаи иҷтимоӣ

Дар сурати мувофиқ будани корхона ба як ё якчанд меъёри зерин, он корхонаи иҷтимоӣ ҳисобида мешавад, агар барои ҳалли мушкилоти гурӯҳи аз ҷиҳати иҷтимоӣ осебпазири аҳолии, ё фуруши ва (ё) таҳвили молҳои иҷтимоӣ, инчунин хизматрасонии иҷтимоӣ таъсис дода шуда бошад:

- 1) дар корхона на камтар аз 50 дарсади шумораи умумии кормандон ба гурӯҳи аз ҷиҳати иҷтимоӣ осебпазири аҳолии мансуб бошанд, фонди музди меҳнати гурӯҳи аз ҷиҳати иҷтимоӣ осебпазири аҳолии на камтар аз 50 дарсади фонди умумии музди меҳнати кормандонро ташиқ кунад;*
- 2) даромади аз фаъолияти соҳибкорию иҷтимоӣ бадастомада аз рӯи натиҷаи соли пешинаи тақвимӣ на камтар аз 50 дарсади ҳаҷми умумии даромади корхонаро ташиқ намояд;*
- 3) на камтар аз 50 дарсади даромади аз соли тақвими пешина бадастомадаро ба амалисозии фаъолияти соҳибкорию иҷтимоӣ тақдоран сармоягузорӣ намояд.*

Моддаи 19. Талабот нисбат ба соҳибкори иҷтимоӣ

Соҳибкори инфиродӣ дар сурати мувофиқ будан ба як ё якчанд меъёри зерин соҳибкори иҷтимоӣ ҳисобида мешавад:

- 1) ба гурӯҳи осебпазири аҳоли мансуб бошад;*
- 2) фаъолияти он бевосита бо ҳалли мушкилоти гурӯҳи аз ҷиҳати иҷтимоӣ осебпазири аҳоли, ё фуруш ва (ё) таҳвили молҳои иҷтимоӣ, инчунин хизматрасониҳои иҷтимоӣ вобаста бошад;*
- 3) даромади аз фуруши мол, иҷрои кор ва хизматрасонӣ бадастомада аз рӯйи натиҷаи соли тақвими пешина на камтар аз 50 дарсади ҳаҷми умумии даромади соҳибкории иҷтимоиро ташикл намояд;*
- 4) на камтар аз 50 дарсади даромади аз соли тақвими пешина бадастомадаро ба амалисозии фаъолияти соҳибкории иҷтимоӣ тақроран сармоягузорӣ намояд.*

Шарҳи мушкилот:

Таҳлили муқаррароти моддаҳои 17 ва 19 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи соҳибкории иҷтимоӣ» нишон дод, ки модели дар онҳо пешбинишудаи муайян намудани меъёрҳои соҳибшудан ба мақоми корхонаи иҷтимоӣ ва соҳибкори иҷтимоӣ бо дарназардошти сатҳи кунунии рушди соҳибкории иҷтимоӣ ва заминаҳои воқеии иқтисодии кишвар ба бознигарии концептуалӣ ниёз дорад.

Сарфи назар аз он ки баъзе меъёрҳои дар моддаҳои зикршуда муқарраргардида ба таҷрибаи қонунгузории як қатор давлатҳои хориҷӣ асос ёфтаанд, иқтибоси механикии онҳо бе дарназардошти заминаи миллӣ ноил шудан ба ҳадафҳоеро, ки ин меъёрҳо барои онҳо қорӣ гардидаанд, таъмин намекунад. Механизмҳои ҳуқуқие, ки самаранокии ҳудро дар давлатҳои дорои экосистемаи ташаккулёфтаи соҳибкории иҷтимоӣ исбот намудаанд, на ҳамеша метавонанд ба таври ҳудкор ба кишварҳои интиқол дода шаванд, ки ин бахш дар онҳо дар марҳилаи ташаккул қарор дорад.

Аз ҷумла, талаботи дар *моддаи 17* мукарраргардида дар бораи он ки на камтар аз 50% кормандон бояд ба гурӯҳҳои аз ҷиҳати иҷтимоӣ осебпазири аҳоли мансуб бошанд ва на камтар аз 50% фонди музди меҳнат барои пардохти музди меҳнати ҷунин кормандон равона карда шавад, нисбат ба воқеияти ҷунини Ҷумҳурии Тоҷикистон аз ҳад зиёд баланд ба назар мерасад. Ба ҳамин монанд, талаботи амалӣ намудани ғайриқонунии дахлдор дар давоми на камтар аз як сол то мурочиат барои соҳиб шудан ба мақоми корхонаи иҷтимоӣ *хавфҳои соҳибкорию дар марҳилаи оғози ташаббусҳои тиҷоратии иҷтимоӣ ба таври назаррас зиёд намуда*, тавачҷуҳи соҳибкорони эҳтимолии иҷтимоиро ба гирифтани расмӣ мақоми дахлдор коҳиш медиҳад ва *воридшавии субъектҳои навро ба ин бахш маҳдуд месозад*.

Натиҷаҳои таҳлили гузаронидашуда, аз ҷумла машваратҳои ҷамъиятии соҳавӣ, хулосаҳои зикршударо тасдиқ мекунанд. Ба андешаи аксари иштирокчиёни муҳокимаҳо, низоми амалкунандаи меъёрҳо ба имкониятҳои воқеии иқтисодии субъектҳои соҳибкорӣ хурду миёна ва иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ, бахусус субъектҳое, ки дар марҳилаи ибтидоии ғайриқонунии худ қарор доранд, мутобиқат намекунад. Аз ин рӯ, низом останаӣ ва мазкур ҳамчун яке аз омилҳои асосии боздорандаи рушди соҳибкорӣ иҷтимоӣ қабул карда мешавад.

Натиҷаҳои муҳокимаҳои ҷамъиятӣ, ки дар шаҳрҳои Душанбе ва Хучанд баргузор гардиданд, сазовори тавачҷуҳи махсус мебошанд. Дар рафти машваратҳо ба иштирокчиён варианти алтернативӣ то 20% паст кардани нишондиҳандаи ҳадӣ (останаӣ) пешниҳод карда шуд. *Аммо иштирокчиён ҳатто ҷунин нишондиҳандаи ҳаддиро низ аз ҳад зиёд баланд ва дастнорас арзёбӣ намуданд*. Ба андешаи онҳо, ноил шудан ҳатто ба ҷунин нишондиҳанда захираҳои ташкилотӣ, кадрӣ ва молиявиро талаб мекунад, ки аксари субъектҳои соҳибкорӣ хурд ва ташкилотҳои ҷамъиятӣ дар марҳилаи ибтидоии ғайриқонунии соҳибкорӣ худ воқеан дар ихтиёр надоранд.

Натиҷаҳои бадастомада имкон медиҳанд, ки ҳулоса карда шавад: дар марҳилаи кунунии рушди соҳибкории иҷтимоӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар намудани меъёрҳои ҳатмии ҳаддии миқдорӣ аз ҷониби субъектҳои эҳтимоли ҷамчун монеаи иловагии маъмури ва иқтисодӣ қабул карда мешавад. Қорӣ намудани ҷунин меъёрҳо дар шароити кунунӣ бармаҳал буда, бознигарии ҳарчи зудтари онҳоро тақозо менамояд.

Дар натиҷа, соҳибкоро, ки дар марҳилаи оғози фаъолияти тижоратии иҷтимоӣ қарор доранд, воқеан имконияти иҷро намудани талаботи тахассусии муқаррарнамудаи қонунро надоранд, зеро ноил шудан ба нишондиҳандаҳои миқдорӣ пешбинишуда, бахусус дар марҳилаи ибтидоии фаъолият, амалан ғайриимкон мебошад. Ҳамин тариқ, механизми мавҷудаи танзими ҳуқуқӣ барои ворид шудан ба баҳши соҳибкории иҷтимоӣ монеаи зиёдатӣ эҷод намуда, ҷалби ташаббусҳои нави тижоратиро ба ин баҳш маҳдуд месозад.

Инчунин бояд ба назар гирифт, ки соҳиб шудан ба мақоми корхонаи иҷтимоӣ худ аз худ ба субъектҳои афзалиятҳои автоматӣ ё дастгирии кафолатноки давлатиро фароҳам намеорад. Ҳамзамон, соҳиб шудан ба ҷунин мақом боиси ба миён омадани уҳдадорӣҳои иловагӣ оид ба риояи меъёрҳои муқаррарнамудаи қонун мегардад.

Гузашта аз ин, надоштани мақоми расмӣ худ аз худ барои амалӣ намудани фаъолияти соҳибкории дорои самти иҷтимоӣ монеъ намешавад, ки ин таваҷҷуҳи субъектҳоро ба соҳиб шудан ба мақоми дахлдор боз ҳам коҳиш медиҳад. Дар ҷунин шароит муқаррароти *моддаҳои 17 ва 19* самаранокии амалии татбиқи *Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи соҳибкории иҷтимоӣ»*-ро воқеан маҳдуд мекунад. Яъне, нишондиҳандаҳои миқдорӣ ва талаботи дигари муқарраргардида монеаҳои зиёдатии маъмури ва иқтисодиро ба вучуд меоранд, ки барои ноил шудан ба ҳадафҳои танзими давлатӣ дар соҳаи соҳибкории иҷтимоӣ воқеан зарур намебошанд.

Мачмуи ҳолатҳои баёнгардида аз зарурати бознигарии консептуалии модели амалқунандаи танзими ҳуқуқӣ шаҳодат медиҳад.

Тавсияҳо оид ба такмилдиҳӣ:

Бо мақсади таъмини рушди воқеии соҳаи соҳибкории иҷтимоӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон пешниҳод мегардад, ки аз модели амалқунандаи меъёрҳои таҳассусии дар *моддаҳои 17 ва 19 Қонун* пешбинишуда ҳамчун шартӣ ҳатмӣ соҳиб шудан ба мақоми корхонаи иҷтимоӣ ё соҳибкори иҷтимоӣ даст қашида шавад.

Дар марҳилаи ибтидоии рушди соҳаи мазкур истифодаи равиши то ҳадди имкон кушода ва ҳавасмандқунанда, ки ба бақайдгирии ихтиёрии субъектҳо ва аз ҷониби онҳо тасдиқ намудани самти иҷтимоии фаъолияти худ асос меёбад, мувофиқи мақсад мебошад. Чунин равиш бояд ба ҳуди мафҳуми қонунгузори «*соҳибкории иҷтимоӣ*», ки дар *моддаи 1 Қонун* муқаррар гардидааст, бе муқаррар намудани талаботи иловагии миқдорӣ ва дигар талаботи ғарони таҳассусии дар моддаҳои 17 ва 19 пешбинишуда, асос ёбад.

Бо мақсади таъмини ҳамоҳангии низомноки қонунгузорӣ инчунин пешниҳод мегардад, ки банди *6 қисми 1 моддаи 22 Қонун*⁷, ки уҳдадории корхонаҳои иҷтимоӣ ва соҳибкорони иҷтимоиро оид ба дар давоми соли молиявии минбаъда барои сармоягузори тақрорӣ равона намудани *на камтар аз 50%* ғойдаи соли молиявии гузашта пешбинӣ менамояд, хориҷ карда шавад, зеро дар сурати бознигарии моддаҳои *17 ва 19* меъёри мазкур аҳаммияти ҳуқуқии худро аз даст медиҳад.

Ҳамин тариқ, барои ҳамчун корхонаи иҷтимоӣ ё соҳибкори иҷтимоӣ эътироф намудани субъект бояд танҳо *меъёрҳои асос*

⁷ Моддаи 22. Уҳдадориҳои корхонаҳои иҷтимоӣ ва соҳибкорони иҷтимоӣ

1. Корхонаҳои иҷтимоӣ ва соҳибкорони иҷтимоӣ уҳдадоранд:

б) на камтар аз 50 дарсади даромади соли молиявии пешинро ба азнавсармоягузори фаъолияти соҳибкории иҷтимоӣ дар давоми соли молиявии оянда равона созанд.

гарданд, ки ба мафҳуми қонунгузори соҳибкори иҷтимоӣ, ки дар моддаи 1 Қонун муқаррар шудааст, мутобикат мекунанд. Яъне, субъект бояд фаъолиятро амалӣ намояд, ки ба дастгирӣ, ҳал ё сабук намудани мушкилоти гурӯҳҳои аз ҷиҳати иҷтимоӣ осебпазири аҳолии дар моддаи 8 Қонун⁸ пешбинишуда равона гардида, аз ҷумла истехсоли мол, иҷрои кор ва расонидани хизматрасониҳои таъиноти иҷтимоиро барои гурӯҳҳои зикршудаи шахсон дар бар гирад.

Таҳрири навшудаи пешниҳодшаванда:

⁸ Моддаи 8. Гурӯҳҳои аз ҷиҳати иҷтимоӣ осебпазири аҳоли

1. Ба гурӯҳҳои аз ҷиҳати иҷтимоӣ осебпазири аҳоли мансубанд:

- 1) шахсони маъюб ва шахсони дигари дорои имкониятҳои маҳдуд, аз ҷумла кӯдакони маъюб ва оилаи онҳо;
 - 2) нобилони ятим, кӯдакони нобилони аз парастори падару модар маҳрумишуда, хатмкардагони хонаи кӯдакон (то синни бисту се), инчунин кӯдакони нобилоне, ки дар муҳити аз ҷиҳати иҷтимоӣ хатарнок қарор доранд;
 - 3) нафақагирон ва шахсоне, ки то ба синни нафақа аз рӯи синну сол расидани онҳо ду сол мондааст, шахсони пиронсоле, ки қобилияти худхизматрасониҳо қисман ё тӯрра аз даст додаанд, шахсоне, ки яккаю танҳо зиндагӣ мекунанд, аз ҷумла зану шавҳари танҳо;
 - 4) шахсони дар вазъияти душвори зиндагӣ қарордошта, ки ба паноҳгоҳи муваққатӣ ё хизматрасониҳои фаврии иҷтимоӣ ниёз доранд;
 - 5) шаҳрвандони камбизоат, оилаҳои нопурраи фарзандони нобилон-дошта, инчунин оилаҳо, ки беш аз панҷ нафар фарзанди нобилон доранд, шахсоне, ки аз саробони худ маҳрум шуда, сарцашмаи даромад надоранд;
 - 6) собиқадорони Чанги Бузурги Ватанӣ ва шахсони ба онҳо баробаркардашуда (ҳамсарони онҳо);
 - 7) шахсоне, ки дар натиҷаи садамаҳои техногенӣ зарар дидаанд (аз ҷумла нерузоҳи барқи атомии Чернобил ва минтақаҳои дигари олудагии радиоактивӣ), қурбониёни ҳолатҳои фавқулода, амалиёти чангӣ;
 - 8) шахсоне, ки аз ҳама гуна намууди зӯрварӣ зарар дидаанд, аз ҷумла шахсоне, ки қурбони савдои одамон, истисмори меҳнатӣ ва шахвонӣ мебошанд;
 - 9) модарони нобилони танҳо, ки кӯдаки хурдсол доранд ва занҳои нобилони ҳомиладори танҳо;
 - 10) гузастаҳои ва муҳоҷирони иҷборӣ, инчунин оилаҳои муҳоҷирони меҳнатӣ, ки бе кумаки моддӣ мондаанд;
 - 11) шахсоне, ки ҷойи зисти муайян надоранд, инчунин шахсони аз муассисаҳои иҷроӣ ҷазои ҷиноятӣ ё муассисаҳои табobati маҷбурӣ озод шудаанд.
2. Шахсони дигари аз ҷиҳати иҷтимоӣ осебпазир мутобикати санадҳои меъёрии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян карда мешаванд.

Моддаи 17. Меъёрҳои корхонаи иҷтимоӣ ва соҳибкори иҷтимоӣ

1. Шахси ҳуқуқи тижоратӣ, иттиҳодияи ҷамъиятӣ ё соҳибкори инфиродие корхонаи иҷтимоӣ эътироф карда мешавад, ки фаъолияти соҳибкориро амалӣ намуда, мақсади асосии он дастгирӣ, ҳал ё сабук намудани мушкилоти гурӯҳҳои аз ҷиҳати иҷтимоӣ осебпазири аҳоли, аз ҷумла истеҳсол ва фурӯши мол, иҷрои кор ва расонидани хизматрасониҳои таъиноти иҷтимоӣ барои гурӯҳҳои зикришудаи шахсон мебошад.

III. Равиши тафриқавӣ ҳангоми амалӣ намудани соҳибкори иҷтимоӣ аз ҷониби субъектҳои гуногун

Хусусиятҳои амалӣ намудани соҳибкори иҷтимоӣ аз ҷониби гурӯҳҳои гуногуни субъектҳо дар моддаҳои 16 ва 18 муқаррар карда шудаанд. Дар ин маврид хусусиятҳои иштироки иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ дар соҳибкори иҷтимоӣ дар моддаи 16 шарҳ дода шудаанд, дар ҳоле ки моддаи 18 ба хусусиятҳои амалӣ намудани соҳибкори иҷтимоӣ аз ҷониби шахсони воқеӣ баҳшида шудааст. Айни замон таҳрири моддаҳои зикршуда чунин мебошад:

Моддаи 16. Хусусиятҳои амалисозии соҳибкори иҷтимоӣ аз ҷониби иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ

- 1. Иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ, ки мутобиқи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ» ба қайд гирифта шудаанд, метавонанд фаъолияти соҳибкори иҷтимоиро амалӣ созанд ва мақоми корхонаи иҷтимоиро ба даст оранд.*
- 2. Дороиҳо ва фаъолияти иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ, ки бевосита бо амалӣ намудани соҳибкори иҷтимоӣ аз ҷониби онҳо алоқаманд мебошад, бояд таҳти баҳисобгирии муҳосиби алоҳида (аз фаъолияти асосӣ ҷудо) қарор дода шавад.*
- 3. Моликияти аз ҷониби иттиҳодияи ҷамъиятӣ дар натиҷаи амалисозии фаъолият дар соҳаи соҳибкори иҷтимоӣ*

бадаст-оварда барои дастрасии мақсадҳои оинномавӣ истифода гардида, дар байни аъзои иттиҳодияи ҷамъиятӣ тақсим карда намешавад. Иттиҳодияи ҷамъиятӣ наметавонад зиёда аз 30 дарсади даромади дар натиҷаи амалисозии фаъолият дар соҳаи соҳибкории иҷтимоӣ ба дастомадаро барои хароҷоти умумӣ ва маъмури истифода намояд.

4. Дар сурати аз ҷониби иттиҳодияи ҷамъиятӣ қатъ намудани фаъолият дар соҳаи соҳибкории иҷтимоӣ дороиҳои озодаи боқимонда, ки дар натиҷаи соҳибкории иҷтимоӣ ба даст омадаанд, барои дастрасии мақсадҳои оинномавӣ ба корхонаи иҷтимоӣ ё ташикотиҳои ҷамъиятӣ, ки ба фехристи корхонаҳои иҷтимоӣ ворид карда шудаанд, супорида мешаванд.
5. Бо аризаи иттиҳодияи ҷамъиятӣ, ки ба соҳибкории иҷтимоӣ машғул аст, мақоми ваколатдори давлатӣ дар соҳаи бақайдгирии давлатии шахсони ҳуқуқӣ ва соҳибкорони инфиродӣ чунин иттиҳодияи ҷамъиятиро ба фехристи субъектони соҳибкории иҷтимоӣ ворид менамояд.

Моддаи 18. Хусусиятҳои амалисозии соҳибкории иҷтимоӣ аз ҷониби шахсони воқеӣ

Шахсони воқеӣ, ки мутобиқи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи бақайдгирии давлатии шахсони воқеӣ ва соҳибкорони инфиродӣ» ба сифати соҳибкори инфиродӣ ба қайд гирифта шудаанд, метавонанд фаъолияти соҳибкории иҷтимоиро амалӣ намоянд ва ҳамзамон дар сурати мувофиқати фаъолияти онҳо ба меъёрҳои пешбининамудаи Қонуни мазкур ба сифати соҳибкори иҷтимоӣ ба фехристи субъектони соҳибкории иҷтимоӣ ворид карда шаванд.

Шарҳи мушкилот:

Дар моддаҳои 16 ва 18 Қонун масъалаҳои иштироки иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ ва соҳибкорони инфиродӣ дар соҳибкории иҷтимоӣ танзим гардида, бо шартҳои риоя намудани самти иҷтимоии

фаъолият модели фарогире ташаккул дода мешавад, ки ҳам бахши ҷамъиятӣ ва ҳам ташаббусҳои хусусиро дар бар мегирад.

Моддаи 16 имконияти аз ҷониби иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ амалӣ намудани фаъолияти соҳибкориро бо нигоҳ доштани афзалияти мақсадҳои оинномавӣ муқаррар намуда, механизмҳои ба монанди баҳисобгирии алоҳидаи муҳосибӣ, манъи тақсими фоида ва принсипи истифодаи мақсадноки молу мулк, аз ҷумла унсурҳои механизми «маҳдудсозии дороиҳо» (*asset lock*)⁹, пешбинӣ менамояд.

Ҳамзамон, баъзе муқаррарот, аз ҷумла маҳдуд намудани хароҷоти маъмурӣ, хусусияти аз ҳад зиёд маҳдудкунанда дошта, гуногунии моделҳои дохилиташкилӣ ва ҳолатҳои эҳтимолиро ба назар намегиранд. Дар ин маврид нобаробарии ҳуқуқӣ дар низоми молумулкӣ ба мушоҳида мерасад: барои иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ маҳдудиятҳои саҳттар, аз ҷумла унсурҳои механизми «маҳдудсозии дороиҳо» (*asset lock*), муқаррар гардидаанд, дар ҳоле ки субъектҳои тичоратӣ ва соҳибкорони инфиродӣ дар доираи низоми нисбатан озоди ҳуқуқи маданӣ фаъолият мекунанд.

Ин фарқиятҳо на аз хусусияти фаъолият, балки аз шакли ташкилию ҳуқуқии субъектҳо бармеоянд ва бо афзалиятҳои ҷубронкунанда ҳамроҳ намебошанд, ки дар натиҷа номувозинатии сохториро ба вучуд оварда, ба интиҳоби шакли фаъолият таъсир мерасонанд. Илова бар ин, мавҷуд набудани танзими махсуси фаъолияти шахсони ҳуқуқии тичоратӣ, сарфи назар аз нақши назарраси онҳо дар иқтисодиёт, вазъро боз ҳам мураккаб намуда, муаммалӣ ва муназзамии танзими ҳуқуқиро дар доираи Қонуни мавриди баррасӣ ҳалалдор месозад.

Ихтилофи дигари марбут ба *моддаи 16* ба муқаррар гардидани равиши махсус ва истисноӣ нисбат ба иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ ҳангоми соҳиб шудани онҳо ба мақоми субъекти соҳибкории

⁹ *Asset lock* (маҳдудсозии истифодаи дороиҳо) — механизми ҳуқуқӣ ё муқаррароти оинномаи ташкилот мебошад, ки истифодаи дороиҳои он (маблағ, молу мулк ва биноҳо)-ро барои ба даст овардани манфиати шахсӣ манъ мекунад.

ичтимой вобаста мебошад. Аз ҷумла, *банди 5 моддаи 16* пешбинӣ менамояд, ки иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ дар асоси аризаи онҳо ба Феҳристи давлатӣ ворид карда мешаванд.

Ба ибораи дигар, иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ амалан ба таври худкор ва фавран пас аз пешниҳоди ариза ба феҳрист ворид карда мешаванд, зеро онҳо ҳангоми муроҷиат аллакай дорои мақоми иттиҳодияи ҷамъиятӣ мебошанд. Чунин равиш ба он фарзия асос меёбад, ки иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ аз рӯи табиати ҳуқуқии худ барои ҳалли мушкилоти дорои аҳаммияти иҷтимоӣ таъсис дода мешаванд ва бинобар ин, ба меъёрҳои иловагии тасдиқкунандаи самти иҷтимоии фаъолияти худ ниёз надоранд.

Аммо дар чунин равиш номувофиқати муайян бо муқаррароти моддаи 1 Қонуни¹⁰ мавриди баррасӣ ба назар мерасад. Аз ҷумла, дастгоҳи мафҳумие, ки дар моддаи мазкур муқаррар гардидааст, доираи фаъолияти дорои самти муҳими иҷтимоиро, ки ба мафҳуми соҳибкории иҷтимоӣ дохил мешавад, ба таври кофӣ дақиқ маҳдуд менамояд. Сухан пеш аз ҳама дар бораи фаъолияти меравад, ки ба ҳалли мушкилоти вобаста ба дастгирии гурӯҳҳои аз ҷиҳати иҷтимоӣ осебпазири аҳолии дар *моддаи 8*¹¹ Қонуни мазкур муайяншуда раवона гардидааст.

¹⁰ **Моддаи 1. Мафҳумҳои асосӣ**

Дар Қонуни мазкур мафҳумҳои асосии зерин истифода мешаванд:

1) **соҳибкории иҷтимоӣ** – фаъолияти соҳибкорие, ки ба дастгирии гурӯҳҳои аз ҷиҳати иҷтимоӣ осебпазири аҳоли равона гардида, барои таъвили мол, иҷрои кор ва хизматрасониҳои таъиноти иҷтимоӣ мутобиқи Қонуни мазкур амалӣ карда мешавад;

¹¹ **Моддаи 8. Гурӯҳҳои аз ҷиҳати иҷтимоӣ осебпазири аҳоли**

1. Ба гурӯҳҳои аз ҷиҳати иҷтимоӣ осебпазири аҳоли мансубанд:

1) шахсони маъюб ва шахсони дигари дорои имкониятҳои маҳдуд, аз ҷумла кӯдакони маъюб ва оилаи онҳо;

2) ноболиғони ятим, кӯдакони ноболиғ аз парастории падару модар маҳрумшуда, хатмкардагони хонаи кӯдакон (то синни бисту се), инчунин кӯдакони ноболиғе, ки дар муҳити аз ҷиҳати иҷтимоӣ хатарнок қарор доранд;

3) нафақагирон ва шахсоне, ки то ба синни нафақа аз рӯи синну сол расидани онҳо ду сол мондааст, шахсони пиронсоле, ки қобилияти худхизматрасониро қисман ё пурра аз даст додаанд, шахсоне, ки яккаю танҳо зиндагӣ мекунанд, аз ҷумла зану шавҳари танҳо;

4) шахсони дар вазъияти душвори зиндагӣ қарордошта, ки ба паноҳгоҳи муваққатӣ ё хизматрасонии фаврии иҷтимоӣ ниёз доранд;

5) шаҳрвандони камбизоат, оилаҳои нопураи фарзандони ноболиғдошта, инчунин оилаҳое, ки беш аз панҷ нафар фарзанди ноболиғ доранд, шахсоне, ки аз саробони худ маҳрум шуда, сарчашмаи даромад надоранд;

6) собиқадорони Ҷанги Бузурги Ватанӣ ва шахсони ба онҳо баробарқардашуда (ҳамсарони онҳо);

7) шахсоне, ки дар натиҷаи садамаҳои техногенӣ зарар дидаанд (аз ҷумла неругоҳи барқи атомии Чернобил ва минтақаҳои дигари олудагии радиоактивӣ), қурбониёни ҳолатҳои фавқулода, амалиёти ҷангӣ;

Ҳамин тариқ, на ҳамаи ташкилотҳои ҷамъиятӣ, ки мушкилоти дорои аҳаммияти иҷтимоии ҷомеаро ҳал мекунад, метавонанд ба таври худкор ба меъёрҳои зикршуда мутобиқат намоянд, зеро рисолат ва мақсадҳои онҳо бояд бевосита бо консепсияи соҳибкории иҷтимоии дар Қонун пешбинишуда алоқаманд бошанд.

Агар рисолати ташкилоти ҷамъиятӣ ба меъёрҳои зикршуда мутобиқат накунад, чунин ташкилот, ҳатто агар фаъолияти он аз рӯи табиати худ ба маънои васеъ дорои аҳаммияти иҷтимоӣ бошад ҳам, ба талаботи дар муқаррароти асосии консептуалии Қонун пешбинишуда ҷавобгӯ намебошад. Ҳолати мазкур аз мавҷуд будани ихтилофи ҷиддии дохилӣ шаҳодат медиҳад, ки тавачҷуҳ ва ҳамоҳангсозии дахлдори ҳукукиро талаб менамояд.

Дар идома, *моддаи 18* иштироки шахсони воқеиро тавассути ниҳоди соҳибкории инфиродӣ танзим намуда, шаффофияти расмӣ ва сатҳи муайяни назоратро таъмин менамояд, аммо механизми мустақили додани мақоми соҳибкори иҷтимоиро пешбинӣ накарда, ба муқаррароти умумии Қонун истинод мекунад.

Ҳамзамон, ҷанбаи шабехе, ки хусусиятҳои амалӣ намудани соҳибкории иҷтимоиро аз ҷониби шахсони ҳукукии тичоратӣ муайян намояд, дар *Қонун амалан мавҷуд нест*. Чунин вазъ аз лиҳози фарогирии пурра ва дақиқии танзими ҳамаи гурӯҳҳои субъектҳо кафолатҳои муайянии ҳукукиро маҳдуд намуда, дастрасӣ ба соҳиб шудан ба мақомро то андозае аз таҷрибаи маъмурии муносибдонӣ (мустақилона қабул кардани қарор) вобаста месозад. Ин, дар навбати худ, метавонад як қисми субъектҳои эҳтимолиро аз ворид шудан ба соҳаи соҳибкории иҷтимоӣ боздорад.

8) шахсоне, ки аз ҳама гуна намуди зӯрварӣ зарар дидаанд, аз ҷумла шахсоне, ки қурбонии савдои одамон, истисмори меҳнатӣ ва шахвонӣ мебошанд;

9) модарони ноболиги танҳо, ки қўдаки хурдсол доранд ва занҳои ноболиги ҳомиладори танҳо;

10) гурезаҳо ва муҳоҷирони иҷборӣ, инчунин оилаҳои муҳоҷирони меҳнатӣ, ки бе кумаки моддӣ мондаанд;

11) шахсоне, ки ҷойи зисти муайян надоранд, инчунин шахсони аз муассисаҳои иҷроӣ ҷазои ҷиноятӣ ё муассисаҳои табobati маҷбурӣ озод шудаанд.

2. Шахсони дигари аз ҷиҳати иҷтимоӣ осебпазир мутобиқи санадҳои меъёрии ҳукукии Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян карда мешаванд.

Чунин равиш ба танзими масъалаи мавриди баррасӣ хусусияти нопурра ва номутавозин дошта, самаранокии танзими ҳукукиро коҳиш медиҳад ва рушди соҳибкории иҷтимоиро маҳдуд месозад. Гузариш ба равиши ягона ва функционалӣ, ки то ҳадди имкон қоидаҳои барои ҳамаи гурӯҳҳои субъектҳои ягона, танзими дақиқи расмиёт, инчунин низоми ҳуқуқӣ ва молумулкии мутавозинро пешбинӣ менамояд, мувофиқтар ба назар мерасад.

Тавсияҳо оид ба такмилдиҳӣ:

Такмили моддаи 16 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи соҳибкории иҷтимоӣ» бояд ба бартараф намудани номуайянии ҳуқуқӣ ва коҳиш додани омилҳои боздоранда равона карда шавад. Аз ҷумла, бознигариҳои маҳдудияти қатъии мавҷудаи хароҷоти маъмурӣ дар сатҳи 30% мувофиқи мақсад мебошад. Гузариш ба меъёри оқилона ва аз ҷиҳати иқтисодӣ асоснок будани хароҷот бо арзёбии минбаъдаи самаранокии истифодаи он муносибати нисбатан муассир ба назар мерасад. Чунин равиш имкон медиҳад, ки хусусиятҳои моделҳои гуногуни соҳибкории иҷтимоӣ ба назар гирифта шуда, аз ба таври сунъӣ кам нишон додани хароҷоти идоракунӣ пешгирӣ карда шавад.

Танзими оқибатҳои молумулкӣ бинобар қатъ гардидани ғайриқонунии иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ таваҷҷуҳи махсусро талаб менамояд. Бо дарназардошти он ки сухан дар бораи ғайриқонунии соҳибкорӣ меравад, ҳатто агар он аз ҷониби ташкилотҳои ҷамъиятӣ амалӣ карда шавад ҳам, бознигариҳои муқаррароти банди 4 моддаи 16 ва хориҷ намудани талаботи дар он пешбинӣшуда оид ба мусодираи дорониҳои дар натиҷаи соҳибкории иҷтимоӣ бадастомада мувофиқи мақсад мебошад. Меъёри мазкур хусусияти баръало боздоранда дорад, зеро ҳавасмандии иттиҳодияҳои ҷамъиятиро барои иштирок дар соҳибкории иҷтимоӣ коҳиш дода, устувории ғайриқонунии иқтисодии онҳоро маҳдуд менамояд.

Дар ниҳоят, моддаи 18 ба коркарди муфасссалтар, васеъ намудан ва мушаххас кардани муқаррароти он ниёз дорад. Илова бар ин, хусусиятҳои амалӣ намудани соҳибкории иҷтимоӣ аз ҷониби шахсони

ҳукукии тичоратӣ бояд тавассути ворид намудани моддаи алоҳидаи мустақил бо санадҳои меъёрий танзим карда шаванд. Чунин равиш имкон медиҳад, ки механизми муназамтар ва фарогири танзими ҳукукӣ ташаққул дода шуда, фарогирии баробар ва мутаवзини ҳамаи гурӯҳҳои эҳтимолии субъектҳои соҳибкории иҷтимоӣ таъмин гардад.

Таҳрири навшудаи пешниҳодшаванда:

Моддаи 16. Хусусиятҳои амалисозии соҳибкории иҷтимоӣ аз ҷониби иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ

- 1. Иттиҳодияҳои ҷамъиятӣ, ки мутобиқи қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон ба қайд гирифта шудаанд, ҳуқуқ доранд дар соҳаи соҳибкории иҷтимоӣ фаъолият намуда, бо тартиби муқаррарнамудаи Қонуни мазкур мақоми корхонаи иҷтимоиро соҳиб шаванд.*
- 2. Соҳибкории иҷтимоии иттиҳодияи ҷамъиятӣ ҳамчун самти алоҳидаи фаъолияти он амалӣ гардида, даромад, хароҷот, дороиҳо ва уҳдадориҳои он бояд ҳатман ба таври алоҳида ба ҳисоб гирифта шаванд.*
- 3. Даромади аз амалӣ намудани соҳибкории иҷтимоӣ бадастомада танҳо барои ноил шудан ба мақсадҳои оинномавии иттиҳодияи ҷамъиятӣ равона карда шуда, набояд байни аъзо, муассисон ё мақомоти идоракунии он тақсим карда шавад.*
- 4. Моли мулкӣ, ки дар натиҷаи амалӣ намудани соҳибкории иҷтимоӣ ба даст оварда шудааст, таъиноти мақсаднок дошта, танҳо барои амалӣ намудани мақсадҳои оинномавии иттиҳодияи ҷамъиятӣ истифода карда мешавад.*
- 5. Хароҷот барои таъминоти маъмурӣ ва ташиклоти фаъолият дар соҳаи соҳибкории иҷтимоӣ бояд асоснок ва ба хусусияту ҳаҷми фаъолияти амалишаванда мутаносиб бошад ва бо тартиби муқаррарнамудаи қонунгузорӣ назорат карда шавад.*
- 6. Ворид намудани иттиҳодияи ҷамъиятӣ ба Феҳристи давлатии субъектҳои соҳибкории иҷтимоӣ дар шакли электронӣ тавассути портали ягонаи давлатӣ бо тартиби*

муқаррарнамудан Қонуни мазкур амалӣ карда мешавад.

Моддаи 18. Хусусиятҳои амалӣ намудани соҳибкории иҷтимоӣ аз ҷониби шахсони воқеӣ ва шахсони ҳуқуқии тижоратӣ

- 1. Шахсони воқеӣ ҳуқуқ доранд, ба шартӣ мутобиқи қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон ба сифати соҳибкори инфиродӣ ба қайд гирифта шудан, соҳибкории иҷтимоиро амалӣ намоянд. Шахсони ҳуқуқии тижоратӣ ҳуқуқ доранд, ба шартӣ мутобиқи қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон аз қайди давлатӣ гузастан, соҳибкории иҷтимоиро амалӣ намоянд.*
- 2. Соҳибкорони инфиродӣ ва шахсони ҳуқуқии тижоратӣ аз лаҳзаи ворид намудани маълумот дар бораи онҳо ба Феҳристи давлатии субъектҳои соҳибкории иҷтимоӣ мақоми соҳибкори иҷтимоиро соҳиб мешаванд.*
- 3. Ворид намудани субъектҳои зикришуда ба Феҳристи давлатӣ дар шакли электронӣ, дар асоси аризаи тавассути портали ягонаи давлатӣ пешниҳодишуда ва бо татбиқи принципи ҳамкории электроники байниидоравӣ амалӣ карда мешавад.*
- 4. Аризадиҳанда мутобиқати фаъолияти худро ба меъёрҳои соҳибкории иҷтимоӣ тавассути ариза дар бораи мутобиқат ба талаботи муқарраргардида, бе зарурати пешниҳод намудани ҳуҷҷатҳои дар ихтиёри мақомоти давлатӣ қарордошта, тасдиқ менамояд.*
- 5. Соҳибкорони инфиродӣ ва шахсони ҳуқуқии тижоратӣ, ки ба Феҳристи давлатӣ ворид карда шудаанд, бо шартҳои барои субъектҳои соҳибкории иҷтимоӣ муқарраргардида ба чораҳои дастгирии давлатӣ дастрасии баробар доранд.*

IV. Уҳдадорӣҳои корхонаҳои иҷтимоӣ ва соҳибкорони иҷтимоӣ

Масъалаи марбут ба уҳдадорӣҳои субъектҳои, ки мақоми корхонаи иҷтимоӣ ё соҳибкори иҷтимоиро соҳиб шудаанд, бо моддаи 22

Конуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи соҳибкории иҷтимоӣ» № 2119 аз 2 январи соли 2025 танзим карда мешавад. Таҳрири амалкунандаи моддаи мазкур чунин ифода ёфтааст:

Моддаи 22. Уҳдадорихои корхонаҳои иҷтимоӣ ва соҳибкорони иҷтимоӣ

1. *Корхонаҳои иҷтимоӣ ва соҳибкорони иҷтимоӣ уҳдадоранд:*
 - 1) *ба талаботи корхонаи иҷтимоӣ ё соҳибкори иҷтимоӣ, ки Қонуни мазкур муқаррар намудааст, ҷавобгӯӣ бошанд;*
 - 2) *иттилоотро оид ба фаъолияти вобаста ба соҳибкории иҷтимоӣ ифшо кунанд, ба истиснои маълумоти дорои сирри давлатӣ, сирри тиҷоратӣ ва сирри дигари бо қонун ҳифзшаванда;*
 - 3) *объектҳои моликияти давлатиро, ки ба корхонаи иҷтимоӣ ё соҳибкори иҷтимоӣ барои амалисозии соҳибкории иҷтимоӣ дода шудаанд, босамар ва аз рӯйи таъиноти мақсаднок истифода баранд;*
 - 4) *талаботи қонунгузорӣ ва санадҳои меъёрии ҳуқуқиро дар соҳаи ҳифзи меҳнат, техникаи бехатарӣ, экологӣ, санитарӣ ва бехдошт риоя кунанд;*
 - 5) *ҳисоботи андозиро бо тартиб ва шартҳои пешбининамудаи қонунгузорию андози Ҷумҳурии Тоҷикистон пешниҳод намоянд;*
 - 6) *на камтар аз 50 дарсади даромади соли молиявии пешинаро ба азнавсармоягузорию фаъолияти соҳибкории иҷтимоӣ дар давоми соли молиявии оянда равона созанд.*
2. *Корхонаҳои иҷтимоӣ ва соҳибкорони иҷтимоӣ мутобики қонунгузорию Ҷумҳурии Тоҷикистон метавонанд дорои уҳдадорихои дигар бошанд.*

Шарҳи мушкилот:

Муқаррароти аз ҳама баҳсноки моддаи 22 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи соҳибкории иҷтимоӣ» талаботи дар банди 6 муқарраргардида мебошад, ки тибқи он корхонаи иҷтимоӣ уҳдадор аст на камтар аз 50% фоидаи аз рӯи натиҷаҳои соли молиявии гузашта бадастомадаро барои сармоягузории тақрорӣ ба рушди соҳибкории иҷтимоӣ равона намояд.

Меъёри мазкур бо меъёрҳои дар моддаҳои 17 ва 19 Қонун муқарраргардида робитаи бевоситаи низомнок дошта, амалан идомаи модели умумии танзими ҳуқуқие мебошад, ки ба муқаррар намудани нишондиҳандаҳои ҳатмии ҳаддии миқдорӣ асос ёфтааст. Тавре ки дар фасли қаблии таҳлили мазкур асоснок карда шуд, маҳз татбиқи чунин меъёрҳои ҳатмии миқдорӣ яке аз омилҳои асосии маҳдудкунандаи рушди соҳибкории иҷтимоӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон мебошад.

Аз ин рӯ, нигоҳ доштани механизми шабех дар моддаи 22 на танҳо камбудии қаблан ошкоршудаи танзими ҳуқуқиро тақрор менамояд, балки таъсири манфии онҳоро ба фаъолияти корхонаҳои иҷтимоӣ боз ҳам зиёд мекунад.

Бояд ба назар гирифт, ки фоидаи ҳар як субъекти фаъолияти соҳибкорӣ манбаи асосии молиявие мебошад, ки устуворӣ, рушди минбаъда, ҷолибияти сармоягузорӣ ва қобилияти мутобик шудан ба шароити тағйирёбандаи иқтисодии онро таъмин менамояд. Бо қонун маҳдуд намудани ҳуқуқи корхона барои мустақилона муайян кардани самтҳои истифодаи қисми назарраси фоидаи бадастомада доираи мустақилияти соҳибкориро ба таври ҷиддӣ танг намуда, озодии қабули қарорҳои хоҷагидориро маҳдуд месозад.

Илова бар ин, таҳрири амалкунандаи банди 6 моддаи 22 хусусиятҳои фаъолияти корхонаҳои иҷтимоиро ба назар намегирад, ки онҳо дар баробари иҷрои рисолати иҷтимоӣ дар

шароити бозори рақобатпазир фаъолияти соҳибкориро низ амалӣ менамоянд.

Дар амал фоидаи чунин ташкилотҳо метавонад барои навсозии истеҳсолот, харидани таҷҳизоти нав, рақамикунонии равандҳои тичоратӣ, васеъ намудани номгӯи молу хизматрасониҳо, ташкили фондҳои захиравӣ, ҷалби сармоягузорӣ, хизматрасонии уҳдадориҳои қарзӣ, баланд бардоштани таҳассуси кормандон, инчунин амалӣ намудани ҷорабиниҳои дигаре истифода шавад, ки бевосита ба устуворӣ ва рушди минбаъдаи корхона таъсир мерасонанд.

Муқаррар намудани уҳдадори қатъии қонунгузорӣ оид ба танҳо барои сармоягузори тақрорӣ равона кардани қисми муайяни фоида имконияти мустақилона муайян намудани самтҳои аз ҳама самаранокӣ истифодаи захираҳои молиявиро бо дарназардошти талаботи воқеии корхонаи мушаххас ба таври ҷиддӣ маҳдуд мекунад.

Инчунин бояд ба назар гирифт, ки айни замон дар амал низомии имтиёзҳои андозӣ, молиявӣ, молумулкӣ ё дигар ҳавасмандгардонии иқтисодие, ки уҳдадориҳои иловагӣ ба зиммаи корхонаҳои иҷтимоӣ гузошташударо воқеан ҷуброн карда тавонанд, ҳанӯз ҷорӣ нагардидааст.

Дар чунин шароит сармоягузори ҳатмӣ тақрорӣ қисми назарраси фоида *амалан маҳдудияти иловагӣ фаъолияти хоҷагидорӣ мебошад*, ки бе фароҳам овардани афзалиятҳои мутаносиб ё ҷораҳои дастгирии давлатӣ муқаррар гардидааст. Чунин номувозинатӣ байни ҳаҷми уҳдадориҳо ва мавҷуд набудани механизмҳои ҳавасмандкунонда таваҷҷуҳи субъектҳои соҳибкориро ба соҳиб шудан ба мақоми корхонаи иҷтимоӣ воқеан коҳиш медиҳад.

Аз нуктаи назари принципҳои танзими ҳукукии фаъолияти соҳибкорӣ, муқаррар намудани ҳаҷми ҳадди ақали ҳатмӣ сармоягузори тақрорӣ инчунин масъалаи риояи принципҳои мутаносибӣ ва асоснокии иқтисодии даҳолати давлатиро ба миён меорад.

Махдуд намудани ҳуқуқи субъекти хочагидор барои мустақилона ихтиёрдорӣ кардани ғоидаи бадастоварда бояд танҳо дар ҳолатҳои истисноӣ татбиқ гардида, бо асосноккунии эътимодбахши зарурати он барои ноил шудан ба ҳадафҳои дорои аҳамияти ҷамъиятӣ ҳамроҳ бошад.

Бо вучуди ин, арзёбӣ ва таҳлили гузаронидашуда асосҳои кофиро ошкор накарданд, ки маҳз сармоягузори тақрорӣ ҳатмӣ *на камтар аз 50 ғоизи* ғоида механизми зарурӣ ва нисбатан муассири таъмини самти иҷтимоӣ ғаёлияти корхонаҳои иҷтимоӣ мебошад.

Тавсияҳо оид ба тақмилдиҳӣ:

Бо дарназардошти ғуфтаҳои боло, хориҷ намудани *банди 6 моддаи 22 Қонун*, ки ҳатман барои сармоягузори тақрорӣ ба соҳибкории иҷтимоӣ равона намудани *на камтар аз 50 ғоизи* ғоидаро пешбинӣ менамояд, инчунин даст кашидан аз муқаррар намудани нишондиҳандаи ҳатмӣ ҳадди микдорӣ мувофиқи мақсад ба назар мерасад.

Масъалаҳои тақсим ва истифодаи ғоида бояд аз ҷониби ҳуди корхонаи иҷтимоӣ бо дарназардошти хусусиятҳои ғаёлият, вазъи молиявӣ, марҳилаи рушд, стратегияи дарозмуддат ва зарурати ноил шудан ба рисолати иҷтимоӣ он муайян карда шаванд.

Ҳамзамон, назорати давлатӣ бояд на ба муқаррар намудани меъёрҳои ҳатмӣ микдории тақсими ғоида, балки ба арзёбии ноилшавии воқеӣ ба натиҷаҳои иҷтимоӣ равона карда шавад, ки барои онҳо ба субъект мақоми корхонаи иҷтимоӣ дода шудааст.

Таҳрири навшудаи пешниҳодшаванда:

Моддаи 22. Уҳдадорӣҳои субъектҳои соҳибкории иҷтимоӣ

- 1. Субъектҳои соҳибкории иҷтимоӣ уҳдадоранд талаботи Қонуни мазкур ва дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистонро риоя намуда, дар тамоми давраи ғаёлият бо*

мақоми дахлдор мутобикати фаъолияти худро ба меъёрҳои муқарраргардидаи корхонаи иҷтимоӣ ё соҳибкори иҷтимоӣ таъмин намоянд.

2. *Субъектҳои соҳибкори иҷтимоӣ уҳдадоранд фаъолиятро мутобикӣ рисолати иҷтимоии эълонишуда амалӣ намуда, иҷрои воқеи онро таъмин кунанд ва ба истифодаи мақоми субъекти соҳибкори иҷтимоӣ бо мақсади гирифтани имтиёзҳо, афзалиятҳо ва бартарихи дигаре, ки ба ноил шудан ба натиҷаҳои иҷтимоӣ алоқаманд нестанд, роҳ надиҳанд.*
3. *Субъектҳои соҳибкори иҷтимоӣ уҳдадоранд ифшои маълумотро дар бораи фаъолият, рисолати иҷтимоӣ ва натиҷаҳои иҷтимоии бадастовардаи худ бо тартиб ва шаклҳои муқаррарнамудаи мақоми ваколатдори давлатӣ таъмин намоянд. Ҳисобот дар бораи таъсири иҷтимоӣ дар шакли сода бо риояи принципҳои мутаносибӣ, шаффофият ва то ҳадди ақал қоҳиш додани сарбори маъмурӣ пешниҳод карда мешавад.*
4. *Уҳдадорҳои дигари субъектҳои соҳибкори иҷтимоӣ набояд уҳдадорҳои умумии субъектҳои фаъолияти соҳибкоро, ки дар дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ муқаррар шудаанд, тақрор намоянд ва танҳо дар қисме таъбиқ карда мешаванд, ки аз хусусияти иҷтимоии фаъолияти амалишаванда бармеояд.*

V. Тартиби муайян намудани мутобикати фаъолияти субъектҳои соҳибкори иҷтимоӣ

Тартиби муайян намудани мутобикати фаъолияти субъектҳои соҳибкори иҷтимоӣ бо моддаи 23 Қонуни мазкур муқаррар карда мешавад. Муқаррароти зикршуда дар фаъолияти ниҳоди соҳибкори иҷтимоӣ нақши низомсоз дорад, зеро маҳз тавассути меъёри мазкур механизми тасдиқ ва минбаъд нигоҳ доштани мақоми ба субъектҳо додашуда таъмин карда мешавад.

Моддаи 23 аз рӯйи табиати ҳуқуқии худ вазифаи назоратиро арзёбиро иҷро намуда, ҳудуд ва меъёрҳои санҷиши фаъолияти шахсони ҳуқуқӣ

ва воқеиро чиҳати мутобикати онҳо ба талаботи дар қонунгузорӣ муқарраргардида муайян менамояд. Дар таҳрири амалқунанда муқаррароти моддаи зикршуда ба таври зерин ифода ёфтааст:

Моддаи 23. Тартиби муайян намудани мутобикати фаъолияти субъектони соҳибкории иҷтимоӣ

1. Мақоми ваколатдори давлатӣ дар соҳаи бақайдгирии давлатии шаҳсони ҳуқуқӣ ва соҳибкорони инфиродӣ дар доираи назорати андозии анҷомдодашаванда мутобикати фаъолияти субъекти соҳибкории иҷтимоиро ба талаботи Қонуни мазкур муайян менамояд.
2. Ҳангоми муайян намудани мутобикати фаъолияти субъекти соҳибкории иҷтимоӣ ба талаботи Қонуни мазкур мақоми ваколатдори давлатӣ дар соҳаи бақайдгирии давлатии шаҳсони ҳуқуқӣ ва соҳибкорони инфиродӣ ҳуқуқ надорад ҳуҷҷат ва иттилооти иловагиро талаб намояд.

Шарҳи мушкилот:

Камбудии ҷиддии моддаи мазкур мавҷуд набудани танзими мукаммали расмӣ мебошад. Дар модда даврияти санҷишҳо, муҳлати гузаронидани назорат, тартиби огоҳ намудани субъектҳо, шакли қарорҳои қабулшаванда, ҳуқуқи субъектҳо ба пешниҳоди тавзеҳот ва механизми баргараф намудани қонунвайронкуниҳои ошкоршуда муайян карда нашудаанд. Дар натиҷа, сатҳи баланди муносибдони маъмурӣ (мустақилона қабул кардани қарор) ва ҳавфи татбиқи нобаробари қонун боқӣ мемонад.

Муқаррарот дар бораи манъи талаб намудани ҳуҷҷат ва маълумоти иловагӣ низ мушкилоти муайянро ба миён меорад. Сарфи назар аз он ки муқаррароти мазкур ба хоҳиш додани сарбории маъмурӣ ва пешгирии сӯиистиқодаи бюрократӣ равона гардидааст, хусусияти мутлақи ин метёр метавонад арзёбии воқеъинонаи мутобикати субъектро ба меъёрҳои соҳибкории иҷтимоӣ мушкил гардонад, баҳусус

дар ҳолатҳое, ки маълумоти зарурӣ дар низомҳои давлатии иттилоотӣ мавҷуд набошад.

Равише мутавозинтар ба назар мерасад, ки тибқи он мақоми ваколатдор ҳуқуқ надорад ҳуҷҷат ва маълумоти аллакай дар ихтиёри мақомоти давлатӣ қарордоштаро талаб намояд, аммо танҳо дар сурати нокифоя будани маълумоти мавҷуда ва танҳо дар ҳаҷми барои қабули қарор зарурӣ метавонад тавзеҳот ё маводи иловагиро дархост кунад.

Ҳамин тариқ, ноқофӣ мушаххас будани *моддаи 23* хавфи ба вучуд омадани таъсири баръакс — номуайянии ҳуқуқӣ, муносибдонии аз ҳад зиёди маъмурӣ ва бесамарии низоми назоратро дар соҳаи соҳибкории иҷтимоӣ ба вучуд меорад.

Тавсияҳо оид ба такмилдиҳӣ:

Тавсияҳо оид ба такмили *моддаи 23* пеш аз ҳама ба бартараф намудани номуайянии ҳуқуқӣ, маҳдуд кардани муносибдонии аз ҳад зиёди маъмурӣ ва ташаккули низоми шаффоф, мутавозин ва самаранокӣ назорат дар соҳаи соҳибкории иҷтимоӣ равона гардидаанд.

Дар навбати аввал, такмили танзими расмиёти назорат зарур ба назар мерасад. Дар модда бояд даврияти мониторинг, муҳлати амалӣ намудани чорабиниҳои назоратӣ, тартиби огоҳ намудани субъектҳо, шакли қарорҳои қабулшаванда ва механизми шикоят кардан нисбат ба онҳо ба таври муфассалтар муқаррар карда шаванд.

Илова бар ин, бояд ҳуқуқи субъектҳои соҳибкории иҷтимоӣ барои пешниҳод намудани тавзеҳот, маводи иловагӣ ва норозигиҳо то қабули қарори ниҳой пешбинӣ карда шавад. Мавҷуд набудани чунин кафолатҳои расмӣ сатҳи баланди муносибдонии маъмурӣ ва хавфи ба таври нобаробар татбиқ гардидани қонунро ба вучуд меорад.

Ба ҷорӣ намудани механизми бартараф кардани қонунвайронкуниҳо то татбиқи чораҳои таъсиррасонӣ бояд таваҷҷуҳи махсус дода шавад. Дар таҳрири амалкунандаи модда *имконияти ба субъект додани «муҳлати оқилона»* барои ислоҳи номувофиқатиҳои ошкоршуда пешбинӣ

нагардидааст, ки метавонад боиси оқибатҳои аз ҳад саҳт, то маҳрум шудан аз мақоми корхонаи иҷтимоӣ гардад.

Равише мутавозинтар мебошад, ки тибқи он ҳангоми ошкор гардидани қонунвайронкунӣ ба субъект дар навбати аввал амрнома дар бораи баргараф намудани он бо муқаррар кардани муҳлати дахлдор дода шуда, чораҳои ҷавобгарӣ танҳо дар сурати иҷро нагардидани чунин амрнома ё мунтазам вайрон намудани талаботи Қонун татбиқ карда мешаванд.

Дар маҷмӯъ, тақмили *моддаи 23* бояд ба таъсиси низоми шаффоф, муфасссал танзимшуда ва аз ҷиҳати ҳуқуқӣ муайяни назорат равона гардад, ки тавозунро байни зарурати назорати давлатӣ ва ҳифзи ҳуқуқи субъектҳои соҳибкории иҷтимоӣ таъмин менамояд.

Таҳрири навшудаи пешниҳодшаванда:

Моддаи 23. Тартиби муайян намудани мутобикати фаъолияти субъектҳои соҳибкории иҷтимоӣ ба талаботи Қонуни мазкур

1. *Мутобикати фаъолияти субъектҳои соҳибкории иҷтимоӣ ба талаботи Қонуни мазкур аз ҷониби мақоми ваколатдори давлатӣ дар соҳаи бақайдгирии давлатии шахсони ҳуқуқӣ ва соҳибкорони инфиродӣ муайян карда мешавад.*
2. *Муайян намудани мутобикат дар асоси маълумоти зерин амалӣ карда мешавад:*
3. *маълумоти низомҳои давлатии иттилоотӣ;*
4. *маълумоте, ки бо тартиби ҳамкории байниидоравӣ дастрас карда мешавад;*
5. *ҳисобот ва маълумоти дигаре, ки субъектҳои соҳибкории иҷтимоӣ пешниҳод менамоянд;*
6. *маълумоти дигаре, ки қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон пешбинӣ намудааст.*
7. *Ҳангоми муайян намудани мутобикати фаъолият масъалаи зерин арзёбӣ карда мешавад:*
8. *роияи меъёрҳои соҳибкории иҷтимоие, ки Қонуни мазкур*

муқаррар намудааст.

9. Мониторинги фаъолияти субъектҳои соҳибкории иҷтимоӣ танҳо ҳар сол, аз рӯзи аввалин маротиба соҳиб шудан ба мақом ва ворид гардидан ба Феҳристи давлатӣ ҳисоб карда шуда, бо тартиби муқаррарнамудаи мақоми ваколатдори давлатӣ дар соҳаи бақайдгирии давлатии шахсони ҳуқуқӣ ва соҳибкорони инфиродӣ гузаронида мешавад.
10. Танҳо ошкор гардидани аломатҳои пешниҳоди маълумоти нодуруст дар рафти санҷиши нақшаи қаблан гузаронидашуда барои гузаронидани мониторинги ғайринақшаӣ асос мебошад.
11. Мақоми ваколатдори давлатӣ дар соҳаи бақайдгирии давлатии шахсони ҳуқуқӣ ва соҳибкорони инфиродӣ ҳуқуқ надорад аз субъект ҳуҷҷат ва маълумоти алакаӣ дар ихтиёри мақомоти давлатӣ қарордоштаре талаб намояд, ба истиснои ҳолатҳое, ки чунин ҳуҷҷат ва маълумот дар низомҳои давлатии иттилоотӣ мавҷуд нестанд.
12. Дар сурати ошкор гардидани номувофиқати фаъолият ба талаботи Қонуни мазкур, амрнома дар бораи бартараф намудани қонунвайронкунӣ бо нишон додани муҳлати бартарафсозии он дода мешавад.
13. Хориҷ намудани субъект аз Феҳристи давлатии субъектҳои соҳибкории иҷтимоӣ ё боздоштани чораҳои дастгирии давлатӣ дар ҳолатҳои зерин амалӣ карда мешавад:
14. иҷро нагардидани амрнома дар муҳлати муқарраргардидаи симоҳа;
15. тақроран ё мунтазам вайрон намудани талаботи Қонуни мазкур;
16. муқаррар гардидани далели пешниҳоди маълумоти ғайри ҳақиқатӣ нодуруст.
17. То қабули қарори пешбининамудаи қисми 8 моддаи мазкур ба субъект ҳуқуқ дода мешавад, ки тавзеҳот ва (ё) норозигии худро пешниҳод намояд.
18. Қарори мақоми ваколатдори давлатӣ дар шакли хаттӣ ё электронӣ ба расмӣ дароварда шуда, бояд асоснок бошад ва нисбат ба он бо тартиби муқаррарнамудаи қонунгузории

VI. Арзёбии самарабахшии фаъолияти соҳибкории иҷтимоӣ

Масъалаҳои арзёбии самарабахшии фаъолияти субъектҳои соҳибкории иҷтимоӣ дар моддаи 25 Қонун инъикоси ҳуқуқи худро ёфтаанд. Дар асл, моддаи мазкур бояд ҳамчун замина барои ташаккули низоми мониторинги натиҷабархшии иҷтимоии субъектҳои соҳибкории иҷтимоӣ хизмат намуда, имконият диҳад, ки на танҳо ҳуди далели амалӣ намудани фаъолият, балки манфиати воқеии ҷамъиятӣ ва таъсири иҷтимоии он низ арзёбӣ карда шавад. Дар таҳрири амалкунанда *моддаи 25* ба таври зерин ифода ёфтааст:

Моддаи 25. Арзёбии самарабахшии фаъолияти соҳибкории иҷтимоӣ

Вазорату идораҳо, мақомоти давлатӣ ва ташкилотҳои дигар, мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатӣ дар доираи ваколатҳои худ дар ҳамкорӣ бо субъектҳои соҳибкории иҷтимоӣ метавонанд арзёбии самарабахшии фаъолияти субъектҳои мазкурро мутобиқи усули тасдиқгардидаи арзёбии таъсирбахшии соҳибкории иҷтимоӣ анҷом диҳанд.

Шарҳи мушкилот:

Дар моддаи мавриди баррасӣ қарордошта, пеш аз ҳама, ба он ишора шудааст, ки мақомоти давлатӣ ва дигар ташкилотҳо «метавонанд» самарабахшии фаъолияти субъектҳои соҳибкории иҷтимоиро арзёбӣ намоянд. Аммо модда муайян намекунад, ки чунин арзёбӣ ҳатмӣ ё ихтиёрӣ, даврӣ ё бо пешниҳоди чораҳои дастгирии давлатӣ алоқаманд мебошад. Дар натиҷа номуайян боқӣ мемонад, ки арзёбӣ унсури назорати давлатӣ, механизми мониторинги таъсири иҷтимоӣ, шартҳои гирифтани дастгирии давлатӣ ё танҳо воситаи машваратӣ мебошад. Чунин номуайянӣ

сатҳи возеҳияти ҳукукиро коҳиш дода, татбиқи амалии меъёрро душвор мегардонад.

Камбудии дигари модда мавҷуд набудани танзими мурофиавии механизми арзёбӣ мебошад. Қонун меъёрҳо ва нишондиҳандаҳои арзёбии самарабахшӣ, тартиб ва даврияти гузаронидани он, доираи субъектҳои ваколатдор, шакли қарорҳои ҷамъбасти ва оқибатҳои ҳукукии натиҷаҳои бадастомадаро муайян намекунад. Дар ҳамин ҳол, хусусияти соҳибкории иҷтимоӣ зарурати арзёбии на танҳо нишондиҳандаҳои молиявӣ иқтисодӣ, балки, пеш аз ҳама, таъсири иҷтимоӣ, дараҷаи ноил шудан ба ҳадафҳои барои ҷомеа муфид, устувории фаъолияти иҷтимоӣ, сатҳи ҷалби гурӯҳҳои аз ҷиҳати иҷтимоӣ осебпазири аҳоли ва самарабахшии истифодаи чораҳои пешниҳодшудаи дастгирии давлатиро пешбинӣ менамояд.

Мавҷуд набудани кафолатҳои мурофиавӣ барои субъектҳои соҳибкории иҷтимоӣ мушкилоти иловагиро ба вучуд меорад. Модда ҳуқуқи субъектҳоро барои шинос шудан бо натиҷаҳои арзёбӣ, пешниҳод намудани тавзеҳот ва эътирозҳо, иштирок дар раванди арзёбӣ ё шикоят кардан аз ҳулосаҳои мақомоти ваколатдор муқаррар намекунад. Дар натиҷа арзёбӣ метавонад хусусияти механизми яқҷонибаи маъмуриро ба кафолатҳои кофӣ ҷиҳзи ҳуқуқи манфиатҳои қонунии субъектҳо пайдо намояд.

Минбаъд бояд зикр намуд, ки робитаи байни арзёбии самарабахшӣ ва оқибатҳои ҳукукии он низ номуайян боқӣ мемонад. Қонун муқаррар намекунад, ки оё арзёбӣ ба нигоҳ доштани мақоми субъекти соҳибкории иҷтимоӣ, гирифтани чораҳои дастгирии давлатӣ, иштирок дар барномаҳои маблағгузорӣ ё дигар шаклҳои ҳамкорӣ бо давлат таъсир мерасонад ё не.

Тавсияҳо оид ба такмилдиҳӣ:

Пеш аз ҳама, хусусияти ҳукукии арзёбии самарабахширо дақиқ муайян намуда, дар қонун асосҳои мушаххаси гузаронидани арзёбиро, пеш аз ҳама, дар ҳолатҳои пешниҳоди чораҳои дастгирии давлатӣ, татбиқи лоиҳаҳои иҷтимоӣ бо истифода аз

маблағҳои бучетӣ ё иштироки субъектҳо дар барномаҳои давлатӣ муқаррар намудан зарур аст.

Ҳамзамон, арзёбии самарабахшӣ ва расмиёти назоратӣ санҷишӣ бояд аз ҳам ҷудо карда шаванд. Арзёбии таъсири иҷтимоӣ набояд назорати давлатӣ ё санҷишҳои андозро иваз намоёнд, зеро мақсади асосии он муайян намудани дараҷаи ноил шудан ба ҳадафҳои барои ҷомеа муфид ва таъсири иҷтимоии фаъолияти субъектҳои соҳибкорӣ иҷтимоӣ мебошад. Вобаста ба ин, арзёбӣ бояд асосан хусусияти таҳлилӣ ва мониторингӣ дошта бошад.

Танзими мурофиавии механизми арзёбӣ низ ба тақмили ҷиддӣ ниёз дорад. Дар модда бояд меъёрҳо ва нишондиҳандаҳои арзёбии самарабахшӣ муқаррар карда шаванд, ки на танҳо нишондиҳандаҳои молиявӣ иқтисодӣ, балки, пеш аз ҳама, таъсири иҷтимоӣ, устувории фаъолият, сатҳи ҷалби гурӯҳҳои аз ҷиҳати иҷтимоӣ осебпазири аҳоли, микёс ва сифати хизматрасониҳои иҷтимоӣ, инчунин самаранокии истифодаи ҷораҳои дастгирии давлатиро дар бар гиранд. Илова бар ин, пешбинӣ намудани тасдиқи методикаи арзёбӣ аз ҷониби мақоми ваколатдор бо дарназардошти хусусиятҳои намудҳои гуногуни соҳибкорӣ иҷтимоӣ мувофиқи мақсад мебошад.

Ҷанбаи мурофиавии арзёбӣ танзими алоҳидаро талаб мекунад. Тартиби гузаронидани он, муҳлатҳо, даврият, доираи субъектҳои ваколатдор, шакли ҳулосаи ҷамъбасти ва тартиби истифодаи натиҷаҳо бояд муайян карда шаванд. Мавҷуд набудани ин унсурҳо барои муносибдони маъмурӣ шароит фароҳам оварда, ба ташаққули таҷрибаи ягонаи татбиқи ҳуқуқ монеъ мегардад.

Унсуре муҳими тақмили модда муқаррар намудани кафолатҳои мурофиавии субъектҳои соҳибкорӣ иҷтимоӣ мебошад. Бояд ҳуқуқи онҳо барои шинос шудан бо натиҷаҳои арзёбӣ, пешниҳод намудани тавзеҳот ва эътирозҳо, иштирок дар баррасии натиҷаҳои арзёбӣ, инчунин имконияти бо тартиби маъмурӣ ва судӣ шикоят кардан аз қарорҳои мақомоти ваколатдор пешбинӣ карда шавад.

Ин мувозинати байни манфиатҳои оммавии давлат ва ҳифзи ҳуқуқҳои субъектҳоро таъмин менамояд.

Муайян намудани окибатҳои ҳуқуқии арзёбии самарабахшӣ низ аҳамияти камтар надорад. Қонун бояд дақиқ муқаррар намояд, ки оё арзёбӣ ба нигоҳ доштани мақоми субъекти соҳибқориҳои иҷтимоӣ, гирифтани дастгирии давлатӣ, иштирок дар барномаҳои маблағгузорӣ ва дигар шаклҳои ҳамкорӣ бо давлат таъсир мерасонад ё не. Мавҷуд набудани чунин робита аҳамияти амалии ниҳоди арзёбиро коҳиш дода, ба он хусусияти эъломиёвӣ медиҳад.

Таҳрири навшудаи пешниҳодшаванда:

Моддаи 25. Арзёбии самарабахшии фаъолияти соҳибқориҳои иҷтимоӣ

- 1. Арзёбии самарабахшии фаъолияти соҳибқориҳои иҷтимоӣ расмиёти бо Қонуни мазкур муқарраришудаи таҳлил ва муайян намудани таъсири иҷтимоии фаъолияти субъектҳои соҳибқориҳои иҷтимоӣ ба ноил шудан ба ҳадафҳои барои ҷомеа муфид мебошад.*
- 2. Арзёбии самарабахшии фаъолияти соҳибқориҳои иҷтимоӣ аз ҷониби мақоми ваколатдори давлатӣ бо мақсади муносибгардонӣ ва фароҳам овардани шароит барои пешбурд ва тавсеаи намунаҳои муваффақу серталаби соҳибқориҳои иҷтимоӣ тавассути ҷорӣ намудани низоми арзёбии рейтингӣ гузаронида мешавад.*
- 3. Меъёрҳои арзёбии самарабахшии фаъолияти соҳибқориҳои иҷтимоӣ дараҷаи ноил шудан ба ҳадафҳои барои ҷомеа муфид, устувории фаъолияти иҷтимоӣ, сатҳи ҷалби гурӯҳҳои аз ҷиҳати иҷтимоӣ осебпазири аҳоли, миқёс ва натиҷабархшии таъсири иҷтимоӣ, инчунин самаранокии истифодаи чораҳои дастгирии давлатӣ мебошанд.*
- 4. Тартиби гузаронидани арзёбии самарабахшии фаъолияти соҳибқориҳои иҷтимоӣ, аз ҷумла методика ва нишондиҳандаҳои арзёбӣ, даврият, муҳлати гузаронидан, шакл ва мазмунӣ ҳуҷҷати ҷамъбасти аз ҷониби мақоми ваколатдори давлатӣ тасдиқ*

карда мешавад.

5. *Субъектҳои соҳибкориҳои иҷтимоӣ дар бораи гузаронидани арзёбии самарабахшӣ бо тартиб ва дар муҳлатҳои муқаррарнамудаи қонунгузори оғох карда шуда, ҳуқуқ доранд тавзеҳот ва маълумоти иловагӣ пешниҳод намоянд, инчунин бо натиҷаҳои арзёбӣ шинос шаванд ва нисбат ба онҳо эътироз баён кунанд.*
6. *Субъекти соҳибкориҳои иҷтимоӣ метавонад аз натиҷаҳои арзёбии самарабахшӣ бо тартиби муқаррарнамудаи қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон шикоят намояд.*
7. *Натиҷаҳои мусбати арзёбӣ барои паҳн ва оммавӣ намудани таҷрибаи муваффақи муайянишуда дар соҳаи соҳибкориҳои иҷтимоӣ асос мебошанд. Аз рӯйи натиҷаҳои рейтинг чораҳои ташиқӣ ҷиҳати дастгирии ҷамъонибаи корхонаҳои иҷтимоӣ ва соҳибкории иҷтимоӣ муваффақ, инчунин чораҳо барои пешбурд ва оммавӣ намудани намунаҳои муваффақи муайянишудаи соҳибкориҳои иҷтимоӣ бо тартиби тасдиқнамудаи мақоми ваколатдор андешида мешаванд.*

VII. Аз даст додани мақоми корхонаи иҷтимоӣ ё соҳибкори иҷтимоӣ

Масъалаи аз даст додани мақоми корхонаи иҷтимоӣ ё соҳибкори иҷтимоӣ дар моддаи 24 инъикос ёфтааст, ки аслан барои пешгирии намудани сӯиистифода аз мақоми додашуда ва нигоҳ доштани он танҳо барои субъектҳои пешбинӣ гардидааст, ки минбаъд низ ба меъёрҳои муқаррарнамудаи қонун ҷавобгӯ мебошанд. Таҳрири амалкунандаи моддаи мазкур ба таври зерин ифода ёфтааст:

Моддаи 24. Аз даст додани мақоми корхонаи иҷтимоӣ ё соҳибкори иҷтимоӣ ва оқибатҳои он

1. *Мақоми корхонаи иҷтимоӣ ё соҳибкори иҷтимоӣ дар ҳолатҳои зерин бекор карда мешавад:*

- 1) пешниҳоди ариза аз ҷониби корхонаи иҷтимоӣ ё соҳибкори иҷтимоӣ оид ба бекор кардани мақом;
 - 2) қатъ гардидани фаъолияти корхонаи иҷтимоӣ ё соҳибкори инфиродӣ мутобиқи қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон;
 - 3) азнавташиклдиҳии корхонаи иҷтимоӣ, ба истиснои муттаҳидсозӣ ё ҳамроҳиавии ду ва зиёда субъектони дорои мақоми корхонаи иҷтимоӣ;
 - 4) тибқи ҳулосаи мақоми ваколатдори давлатӣ дар соҳаи бақайдгирии давлатии шахсони ҳуқуқӣ ва соҳибкорони инфиродӣ оид ба номутобикати фаъолияти корхонаи иҷтимоӣ ё соҳибкори иҷтимоӣ ба талаботи Қонуни мазкур.
2. Дар ҳолатҳои пешбининамудаи банди 4) қисми 1 моддаи мазкур мақоми ваколатдори давлатӣ дар соҳаи бақайдгирии давлатии шахсони ҳуқуқӣ ва соҳибкорони инфиродӣ барои бартарафсозии қонунишаклиҳои ошкоргардидаи Қонуни мазкур муҳлати симоҳоро муқаррар менамояд. Агар пас аз гузаштани муҳлати мазкур қонунишаклиҳо бартараф нагардида бошанд, мақоми корхонаи иҷтимоӣ ё соҳибкори иҷтимоӣ мутобиқи қисми 1 моддаи мазкур бекор карда мешавад.
 3. Аз даст додани мақоми корхонаи иҷтимоӣ ё соҳибкори иҷтимоӣ боиси хориҷ кардани он аз феҳристи дахлдор мегардад. Дар ин сурат, агар муассиси корхонаи иҷтимоӣ иттиҳодияи ҷамъиятӣ бошад, чунин корхона ҳангоми азнавташиклдиҳӣ ва барҳамдиҳӣ уҳдадор аст ба иттиҳодияи ҷамъиятии мазкур дороиҳо (молу мулк)-и боқимондари пас аз қонун гардондани талаботи қарздохон баргардонад.
 4. Дар сурати аз даст додани мақоми корхонаи иҷтимоӣ ё соҳибкори иҷтимоӣ ариза оид ба барқарор намудани мақом ё дубора пешниҳод намудани он пас аз гузаштани 12 моҳ аз рӯзи бекор намудани чунин мақом баррасӣ мегардад.
 5. Корхонаи иҷтимоӣ ё соҳибкори иҷтимоӣ метавонад аз болои қарор оид ба бекор кардани мақом ё рад шудани баррасии аризаи дар қисми 4 моддаи мазкур қайдгардида ба суд

Шарҳи мушкилот:

Яке аз камбудихои моддаи мавриди баррасӣ қарордошта муқаррарот дар бораи манъи такроран додани мақом *дар давоми 12 моҳи* пас аз бекор кардани он мебошад. Маҳдудияти мазкур хусусияти мучозотӣ дошта, бе дарназардошти сабабҳои аз даст додани мақом, аз ҷумла ихтиёран қатъ намудани ғаъолият ё роҳ додан ба ҳуқуқвайронкуниҳои наҷандон ҷиддӣ, татбиқ карда мешавад. Ба ибораи дигар, модда фарқгузориҳои оқибатҳои ҳуқуқиро вобаста ба хусусият ва дараҷаи ҳуқуқвайронкунӣ пешбинӣ намекунад, ки ин аз набудани таносуб дар танзими ҳуқуқӣ шаҳодат медиҳад.

Минбаъд метавон зикр намуд, ки қафолатҳои муқофавӣ ҳангоми бекор кардани мақом низ ба таври қофӣ танзим нағардидаанд. Қонун талаботи ҳатмиро нисбат ба асосноккунии қарор, тартиби огоҳониҳои пешакӣ, имконияти бартараф намудани ҳуқуқвайронкуниҳо то қабули қарор, инчунин тартиби муқаммали шикояткунии тосудӣ пешбинӣ намекунад. Ин ҳолат доираи муносибодони маъмуриро васеъ намуда, сатҳи ҳифзи ҳуқуқи субъектҳо қоҳиш медиҳад.

Тавсияҳо оид ба тақмилдиҳӣ:

Тақмили *моддаи 24* бояд ба бартараф намудани номуайянии ҳуқуқӣ дар масъалаҳои аз даст додани мақоми субъекти соҳибқории иҷтимоӣ ва таъмини мувозинати байни манфиатҳои оммавии давлат ва қафолатҳои ҳуқуқҳои субъектҳо равона карда шавад. Аз ҷумла, муқаррарот дар бораи манъи такроран додани мақом *дар давоми 12 моҳи* пас аз бекор кардани он ба бознигарӣ ниёз дорад. Меъёри мазкур хусусияти мучозотӣ дорад, аммо дар таҳрири амалкунанда тафовути асосҳои аз даст додани мақомро ба назар намеғирад. Вобаста ба ин, муқаррар намудани муносибати тафриқавӣ (дифференсионӣ) мувофиқи мақсад мебошад, ки тибқи он маҳдудият барои такроран гирифтани мақом танҳо дар ҳолатҳои ҳуқуқвайронкуниҳои ҷиддӣ ё мунтазам, ки бо гуноҳи субъект боиси бекор кардани мақом гардидаанд, татбиқ карда мешавад.

Дар ҳолатҳои дигар бошад, метавон муҳлати мазкурро кӯтоҳ кард ё чунин маҳдудиятро умуман татбиқ накард.

Ба таҳкими кафолатҳои муҳофизатӣ ҳангоми бекор кардани мақом бояд диққати махсус дода шавад. Қонун бояд асосноккунии ҳатмии қарорҳои мақоми ваколатдор, огоҳонии пешакии субъект, додани муҳлати оқилона барои бартараф намудани ҳуқуқвайронкуниҳо, инчунин ҳуқуқи пешниҳод намудани тавзеҳот ва далелҳоро то қабули қарори ниҳойи пешбинӣ намояд. Набудани чунин кафолатҳо доираи муносибдонии маъмуриро васеъ намуда, сатҳи ҳифзи ҳуқуқи субъектҳоро коҳиш медиҳад.

Дар маҷмӯъ, тақмили *моддаи 24* бояд ба ташаккули модели ҳуқуқи дорои сохтори дақиқ ва муфассалтари қатъи гардидани мақоми субъекти соҳибкории иҷтимоӣ рағбона карда шавад.

Таҳрири навшудаи пешниҳодшаванда:

Моддаи 24. Аз даст додани мақоми субъекти соҳибкории иҷтимоӣ ва оқибатҳои ҳуқуқи он

1. *Мақоми субъекти соҳибкории иҷтимоӣ дар ҳолатҳои зерин аз даст дода мешавад:*
 - 1) аз ҷониби субъект пешниҳод гардидани ариза дар бораи бекор кардани мақом;
 - 2) мутобиқи қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон қатъи гардидани фаъолияти субъект;
 - 3) муайян гардидани номувофиқати фаъолияти субъект ба талаботи Қонуни мазкур;
 - 4) бо тартиби муқаррарнамудаи қонунгузорӣ барҳам додан ё азнавташкилдихии субъект.
2. *Қарор дар бораи бекор кардани мақоми субъекти соҳибкории иҷтимоӣ аз ҷониби мақоми ваколатдори давлатӣ қабул гардида, барои ворид намудани сабти дахлдор ба Феҳристи давлатии субъектҳои соҳибкории иҷтимоӣ асос мебошад.*
3. *Сабт дар бораи аз даст додани мақом ба Феҳристи*

давлатӣ аз ҷониби мақоми ваколатдор дар муҳлати на зиёда аз даҳ рӯзи корӣ аз рӯзи қабули қарор дар бораи бекор кардани мақом ворид карда мешавад.

4. Санаи қабули қарори мақоми ваколатдори давлатӣ дар бораи бекор кардани мақом лаҳзаи аз даст додани мақоми субъекти соҳибқориш иҷтимоӣ ҳисобида мешавад.
5. Аз лаҳзаи аз даст додани мақом татбиқи чораҳои дастгирии давлатӣ, имтиёзҳои андозӣ ва дигар афзалиятҳои дар қонунгузорӣ барои субъектҳои соҳибқориш иҷтимоӣ пешбинишуда нисбат ба субъект қатъ мегардад, агар қонунгузориш Ҷумҳурии Тоҷикистон тартиби дигареро муқаррар накарда бошад.
6. Тақроран додани мақоми субъекти соҳибқориш иҷтимоӣ пас аз гузаштани дувоздаҳ моҳ аз рӯзи аз даст додани мақом иҷозат дода мешавад, агар бекор кардани он ба ҳуқуқвайронкуниҳои ҷиддӣ ё мунтазами талаботи Қонуни мазкур, ки бо ғуноҳи субъект содир шудаанд, алоқаманд бошад. Дар ҳолатҳои дигар тақроран додани мақом бе маҳдудияти муҳлат иҷозат дода мешавад.
7. Ҳангоми азнавташиклидӣ ё барҳамдишии субъекти соҳибқориш иҷтимоӣ, ки аз ҷониби иттиҳодияи ҷамъиятӣ таъсис дода шудааст, оқибатҳои молумулкӣ мутобиқи қонунгузориш Ҷумҳурии Тоҷикистон бо дарназардошти манбаъҳои ташаққули молу мулк, шартҳои пешниҳоди он, инчунин ҳуқуқи манфиатҳои қонунии кредиторон муайян карда мешаванд.
8. Қарор дар бораи бекор кардани мақом бояд асоснок буда, асосҳои аз даст додани мақом, ҳуқуқвайронкуниҳои ошкоршуда ва арзёбии ҳуқуқи онҳоро дар бар гирад.
9. То қабули қарор дар бораи бекор кардани мақом субъекти соҳибқориш иҷтимоӣ бояд пешакӣ огоҳ карда шавад ва ҳуқуқ дорад дар муҳлатҳои муқарраршуда тавзеҳот, далелҳо ва дигар маводро пешниҳод намояд.
10. Ҳангоми ошкор намудани ҳуқуқвайронкуниҳое, ки бартараф кардани онҳо имконпазир аст, ба субъекти соҳибқориш иҷтимоӣ то қабули қарор дар бораи бекор кардани мақом барои бартараф намудани онҳо муҳлати оқилона дода

мешавад, ба истиснои ҳолатҳои пешбининамудаи қонунгузорӣ.

11. *Аз болои қарор дар бораи бекор кардани мақом бо тартиби маъмурӣ ва (ё) судӣ мутобиқи қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон шикоят кардан мумкин аст.*

VII. Шаклҳои дастгирии давлатии фаъолияти соҳибкории иҷтимоӣ

Шаклҳои дастгирии давлатии субъектҳои соҳибкории иҷтимоӣ дар *моддаи 26* муайян гардидаанд ва дар асл меёри муҳимтарини Қонун ба шумор мераванд, зеро маҳз муқаррароте, ки ба ҳавасмандгардонии ҷалби субъектҳо ба фаъолияти соҳибкории иҷтимоӣ равона шудаанд, асоси концептуалии ин моддаро ташкил медиҳанд. Маҳз чораҳои дастгирии давлатӣ аҳамияти амалӣ ва ҷолибияти молиявии соҳибкории иҷтимоиро муайян намуда, ҳамчун омили асосии ҳавасмандкунанда хизмат мекунад.

Мутобиқи концепсияи худ, *моддаи 26* бояд мувозинати байни уҳдадорихои иҷтимоии ба зиммаи субъектҳои соҳибкории иҷтимоӣ гузошташуда ва дастгирии давлатии ба онҳо пешниҳодшавандаро таъмин намояд. Сифат ва самаранокии татбиқи маҳз ҳамин меёр сатҳи ҳавасмандии субъектҳоро ба машғул шудан бо соҳибкории иҷтимоӣ ба андозаи назаррас муайян мекунад.

Ҳамин тариқ, таҳрири амалкунандаи *моддаи 26* айни замон ба таври зерин ифода ёфтааст:

Моддаи 26. Шаклҳои дастгирии давлатии фаъолияти соҳибкории иҷтимоӣ

1. *Дастгирии давлатии фаъолияти соҳибкории иҷтимоӣ дар шаклҳои зерин амалӣ карда мешавад:*
 - 1) *пешниҳоди имтиёзҳои андозӣ ва ғумрукӣ ё дигар имтиёзҳои давлатӣ бо тартиби пешбининамудаи қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон;*

- 2) *ҷойгиркунонии фармоиши иҷтимоии давлатӣ мутобиқи шартномаҳои бевосита оид ба иҷрои фармоиши иҷтимоии давлатӣ мутобиқи қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон;*
 - 3) *иштирок намудан дар расмиёти хариди давлатӣ бо ҳуқуқи афзалиятноки хариди мустақим оид ба лоиҳаҳои иҷтимоӣ мутобиқи қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон;*
 - 4) *пешиҳоди дастгирии молиявӣ ба корхонаҳои иҷтимоӣ аз ҳисоби фондҳои мақсадноки давлатӣ;*
 - 5) *дастгирии моддӣ, аз ҷумла бо роҳи ба иҷора додани молу мулки давлатӣ ва коммуналӣ бо шартҳои имтиёзнок мутобиқи қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон;*
 - 6) *таълики таълим ва таҳсилоти касбӣ, таҳсилоти касбии иловагӣ, бозомӯзӣ ва тақмили ихтисоси кормандони корхонаҳои иҷтимоӣ;*
 - 7) *пешиҳоди грантҳои давлатӣ барои корхонаҳои иҷтимоӣ ё соҳибкорони иҷтимоӣ бо мақсади амалисозии лоиҳаҳои иҷтимоӣ;*
 - 8) *пешиҳоди машварати ройгон, расондани кумаки методӣ ва дастгирии иттилоотӣ, аз ҷумла оид ба масъалаҳои ҷалби маблағгузорӣ ва иштирок дар хариди мол, кор ва хизматрасонӣ.*
2. *Мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатӣ ва мақомоти худидоракунии шаҳрак ва деҳот метавонанд дар доираи ваколатҳои худ чораҳои иловагии дастгирии соҳибкории иҷтимоиро муқаррар намоянд.*
 3. *Дастгирии давлатии фаъолияти соҳибкории иҷтимоӣ аз рӯзи ба феҳристи субъектони соҳибкории иҷтимоӣ ворид намудани субъекти соҳибкорӣ амалӣ гардонда шуда, аз рӯзи хориҷ карда шудан аз феҳристи мазкур қатъ мегардад.*

Шарҳи мушкилот:

Тавре аз таҳрири амалкунандаи модда бармеояд, он асосан хусусияти эъломиявӣ дорад. Қонун шаклҳои имконпазирӣ дастгирӣро номбар менамояд, аммо механизмҳои пешниҳоди онҳо, меъёрҳои дастрасӣ, тартиби гирифтани дастгирӣ ва кафолатҳои татбиқи онро амалан шарҳ намерефтад. Дар асл, қисми зиёди чораҳои пешбинишуда хусусияти қолабӣ дошта, аз танзими минбаъда тавассути санадҳои зерқонунӣ ё муносибдони маъмурии мақомоти давлатӣ вобаста мебошад.

Модда амалан танҳо бо истинод ба дигар санадҳои қонунгузорӣ маҳдуд гардида, низоми мустақили ҳавасмандгардонии соҳибкорӣро иҷтимоиро ташаккул намерефтад. Дар натиҷа, хатари он вучуд дорад, ки муқаррароти дахлдор хусусияти эъломиявӣ худро нигоҳ дошта, ба омилҳои ҳавасмандкунандае, ки дар боло зикр шуданд, табдил наёбанд.

Бо мақсади тақмили қонунгузорӣ, муқаррар намудани принципҳои асосии пешниҳоди дастгирии давлатӣ, аз ҷумла шаффофият, дастрасии баробар, рақобатнокӣ, мутаносибӣ, афзалияти самаранокӣро иҷтимоӣ ва пешгирии ҳавфҳои коррупсионӣ зарур ба назар мерасад. Инчунин бевосита дар сатҳи қонун пешбинӣ намудани *ҳадди ақалли чораҳои кафолатноки* дастгирӣ, махсусан дар самти ҳавасмандгардонии андозӣ, дастгирии молумулкӣ ва иштирок дар хариди давлатӣ зарур аст.

Дар маҷмӯъ, *моддаи 26* кӯшиши қонунгузорро ҷиҳати ташаккули низоми дастгирии давлатии соҳибкорӣро иҷтимоӣ инъикос менамояд, аммо дар таҳрири амалкунанда он асосан хусусияти қолабӣ дошта, аз ҷиҳати мурофиавӣ ба таври кофӣ таъмин нагардидааст. Барои ба механизми мукамал ва самаранок амалкунанда табдил додани меъёри мазкур сатҳи муайянии ҳуқуқӣ, шаффофият ва тафсилоти ниҳодии чораҳои дастгирии давлатӣ бояд ба таври назаррас баланд бардошта шавад.

Тавсияҳо оид ба такмилдихӣ:

Тавсияҳо оид ба такмили *моддаи 26* бояд ҳам бо дарназардошти мушкилоти консептуалии ошкоршудаи таҳрири амалкунанда ва ҳам мантиқи таҳрири нави пешниҳодшуда, ки ба таҳкими хусусияти кафолатноки дастгирии давлатӣ ва баланд бардоштани муайянии ҳукукии он равона гардидааст, таҳия карда шаванд.

Пеш аз ҳама, гузариш аз модели эълумиявии танзим ба модели кафолатнок самти асосии такмилдихӣ мебошад. Ҳадди ақал дар модда инъикос намудани сохтори ҳукукии пешниҳоди кафолатноки дастгирӣ мувофиқи мақсад ба назар мерасад. Вобаста ба ин, тавсия дода мешавад, ки дар қонун муқаррар гардад: дастгирии давлатии соҳибқориҳои иҷтимоӣ на хусусияти ихтиёрӣ, балки дар доираи шартҳои муқаррарнамудаи қонун хусусияти уҳдадорӣ аз ҷиҳати ҳукуқӣ кафолатноки давлатро дорад. Ин имкон медиҳад, ки номуайянии ҳукуқӣ бартараф гардида, дараҷаи уҳдадорӣҳои мақомоти ваколатдори соҳавӣ ҷиҳати ҳарчи зудтар андешидани чораҳои минбаъда барои татбиқи амалии дастгирии дар *моддаи 26* эълоншуда баланд бардошта шавад.

Танзими имтиёзҳои андозӣ ва гумрукӣ таваҷҷуҳи махсусро талаб мекунад. Дар таҳрири амалкунанда онҳо амалан хусусияти истинодӣ доранд, ки аҳамияти амалии онҳоро коҳиш медиҳад. Дар таҳрири пешниҳодшуда принсипи пешниҳоди кафолатноки чунин имтиёзҳо муқаррар гардидааст. Аммо барои таъмини татбиқи воқеии онҳо тавсия дода мешавад, ки дар сатҳи қонун номгӯии намудҳои асосии имтиёзҳои андозӣ ва гумрукӣ муқаррар карда шавад ё ҳадди ақал ҳатмӣ будани муқаррар намудани онҳо дар кодексҳои дахлдор бо истиноди мустақим ба Қонуни мазкур пешбинӣ гардад. Ин имкон медиҳад, ки аз ҳолате пешгирӣ карда шавад, ки дар он кафолат танҳо расман вучуд дошта, дар танзими соҳавӣ татбиқ намегардад.

Минбаъд, барои рушди чунин муносибат тавсия дода мешавад, ки стандартҳои ҳадди ақалли татбиқи ҳар як чораи дастгирӣ бевосита дар қонун ба таври иловагӣ муқаррар карда шаванд. Онҳо бояд

шартҳои асосии дастрасӣ, муҳлати баррасии дархостҳо ва ҳатмӣ будани иҷрои қарорҳои мақомоти ваколатдорро дар бар гиранд.

Танзими фармоиши давлатии иҷтимоӣ ва иштирок дар хариди давлатӣ низ самти муҳими такмилдиҳӣ мебошад. Таҳрири амалкунанда унсурҳои афзалиятнокиро дар бар мегирад, аммо механизмҳои татбиқи онҳоро шарҳ намедихад. Аз ин рӯ, пешниҳод карда мешавад, ки *хусусияти кафолатноки иштироки* субъектҳои соҳибкории иҷтимоӣ тавассути квотаҳо, имтиёзҳо ва низомии сабуки иштирок тақвият дода шавад. Бо мақсади баланд бардоштани самаранокии меъёр тавсия дода мешавад, ки квотаҳои ҳадди ақалли ҳатмии иштироки корхонаҳои иҷтимоӣ дар хариди давлатӣ аз рӯйи гурӯҳҳои алоҳидаи хизматрасониҳои дорои аҳаммияти иҷтимоӣ муқаррар карда шуда, инчунин меъёрҳои шаффофи тақсими фармоишҳо, ки муносибдони худсаронаи фармоишгаронро истисно менамоянд, муайян карда шаванд.

Самти дигари муҳим таҳкими кафолатҳои ҳукуки субъектҳои соҳибкории иҷтимоӣ ҳангоми рад ё маҳдуд намудани дастгирӣ мебошад. Дар таҳрири пешниҳодшуда ҳатмӣ будани асосноккунии қарор ва ҳуқуқ ба шикоят муқаррар гардидаанд. Аммо тавсия дода мешавад, ки эҳтимолияти пешниҳоди дастгирӣ ҳангоми риоя гардидани меъёрҳои расмӣ ба таври иловагӣ муқаррар карда шуда, имконияти рад намудани дастгирӣ танҳо бо номгӯии муқаммали асосҳое маҳдуд карда шавад, ки бевосита дар қонун пешбинӣ гардидаанд.

Ниҳоят, ҳамоҳангии низомноки байни сатҳҳои гуногуни танзим бояд таъмин карда шавад. Муқаррарот дар бораи ҳукуки мақомоти худидоракунии маҳаллӣ чиҳати муқаррар намудани чораҳои иловагии дастгирӣ муқаррар кардани стандартҳои ҳадди ақалли давлатиро талаб мекунад, то нобаробарии минтақавӣ пешгирӣ карда шавад. Вобаста ба ин, тавсия дода мешавад, ки сатҳи асосии кафолатноки дастгирӣ, ки барои ҳамаи минтақаҳо ҳатмӣ мебошад, бо имконияти тавсеаи он дар сатҳи маҳаллӣ ба таври иловагӣ дар санадҳои меъёрӣ муайян карда шавад.

Дар маҷмӯъ, такмили *моддаи 26* бояд ба ташаккули модели муаммалӣ кафолатноки дастгирии давлатии соҳибкории иҷтимоӣ равона карда шавад. Дар доираи чунин модел чораҳои дастгирӣ бояд на воситаи муносибдонӣ, балки ҳангоми риояи шартҳои муқаррарнамудаи қонун ҳуқуқи қонунан кафолатдошудаи субъектҳо бошанд ва бо расмиёти дақиқи татбиқ, меъёрҳои шаффофи тақсим ва кафолатҳои тақвиятёфтаи ҳифзи ҳуқуқӣ таъмин карда шаванд.

Таҳрири навшудаи пешниҳодшаванда:

Моддаи 26. Шаклҳо ва тартиби дастгирии давлатии фаъолияти соҳибкории иҷтимоӣ

1. Дастгирии давлатии фаъолияти соҳибкории иҷтимоӣ дар доираи муқаррароти Қонуни мазкур ва дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон хусусияти кафолатнок дошта, дар шаклҳои зерин амалӣ карда мешавад:
 - 1) *пешниҳоди кафолатноки имтиёзҳои андозӣ ва гумрукӣ бо тартиби пешбининомудаи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон;*
 - 2) *ҷудо намудани квотаҳои кафолатнок барои корхонаҳои иҷтимоӣ ва соҳибкорони иҷтимоӣ дар доираи фармоиши давлатии иҷтимоӣ мутобиқи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон;*
 - 3) *иштироки афзалиятноки кафолатноки субъектҳои соҳибкории иҷтимоӣ дар хариди давлатӣ тавассути муқаррар намудани квотасое амалӣ карда мешавад, ки қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян намудааст;*
 - 4) *пешниҳоди кафолатноки дастгирии давлатии молиявӣ ба корхонаҳои иҷтимоӣ ва соҳибкорони иҷтимоӣ тавассути кумақпулиҳо, грантҳо ва дигар намудҳои дастгирии молиявӣ бо мақсади татбиқи лоиҳаҳои иҷтимоии онҳо;*
 - 5) *пешниҳоди молу мулкӣ давлатӣ ва коммуналӣ дар асоси расмиёти қушода ва шаффофи интиҳоб амалӣ гардида,*

ҳангоми риояи ҳадафҳои фаъолияти соҳибкории иҷтимоӣ, шартҳои истифодаи самаранок ва мақсадноки молу мулк, инчунин таъмини дастрасии баробари субъектҳои соҳибкории иҷтимоӣ хусусияти кафолатнок дорад;

- 6) аз ҷониби мақомоти ваколатдори давлатӣ ва хадамоте, ки омӯзишу омодаасозии дахлдорро анҷом медиҳанд, ҷудо намудани квотаҳо барои ташикили омӯзиши роғони касбӣ, таҳсилоти касбӣ, таҳсилоти иловагии касбӣ, бозомӯзӣ ва тақмили ихтисоси кормандони корхонаҳои иҷтимоӣ ва соҳибкорони иҷтимоӣ;
 - 7) аз ҷониби мақомоти ваколатдори давлатӣ пешниҳод намудани машваратҳои роғон, расонидани кумаки методӣ ва дастгирии иттилоотӣ, аз ҷумла оид ба масъалаҳои ҷалби маблағгузорӣ ва иштирок дар хариди мол, кор ва хизматрасонӣ.
2. Дастгирии давлатии фаъолияти соҳибкории иҷтимоӣ аз рӯзи ба Феҳристи субъектҳои соҳибкории иҷтимоӣ ворид намудани субъекти соҳибкорӣ татбиқ гардида, аз рӯзи хориҷ намудани он аз Феҳристи мазкур қатъ карда мешавад.
 3. Дар сурати аз даст додани мақоми дахлдор аз ҷониби субъекти соҳибкории иҷтимоӣ, пешниҳоди дастгирии давлатӣ аз лаҳзаи қабули қарор дар бораи бекор кардани мақом қатъ карда мешавад, ба истиснои уҳдадориҳое, ки то лаҳзаи зикришуда ба вуҷуд омадаанд ва бояд мутобиқи шартҳои шартномаҳои дахлдор ва қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон иҷро карда шаванд. Дар ин ҳолат риояи ҳуқуқи уҳдадориҳои қаблан бамиёномада кафолат дода мешавад.
 4. Мақомоти худидоракунии маҳаллӣ ҳуқуқ доранд дар доираи ваколатҳои худ барои субъектҳои соҳибкории иҷтимоӣ чораҳои иловагии дастгириро муқаррар наоянд, ба шарт ки сатҳи ҳадди ақалли кафолатноки дастгирии давлатии муқаррарнамудаи Қонуни мазкур риоя карда шавад.

